O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. № 181200

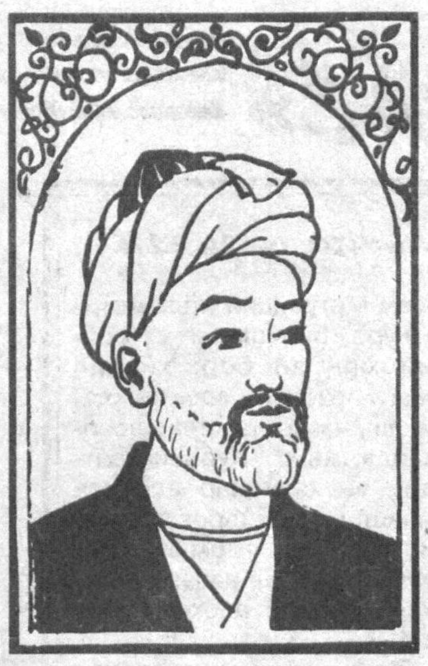

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ÓZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

2000 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

● 3 ноябр, №45(3583) ●

БАРҲАЁТЛИК

Ўзбек театр санъати довруғини оламга ёйган буюк актёр Аброр Ҳидоятов ҳаёт бўлганида шу кунларда юз ёшга тўлган бўларди. Шу муносабат билан эндиликда улуғ санъаткор номи билан аталаётган, бир вақтлар Аброр Ҳидоятов саҳнасида ўнлаб бетакрор образлар яратган театр (аввалги «Ҳамза» театри) биносида катта тантана бўлди. Пойтахт жамоатчилиги вакиллари ва улуғ актёр мухлислари йиғилган тантана бошланишидан аввал театр биносига кираверишда Аброр Ҳидоятов хотирасига бағишланган ёдгорлик лавҳаси очилди. Шу маросимда сўзга чиққанлар Президентимиз Ислом Каримов Фармони билан Аброр Ҳидоятов сингари ўзбек миллий санъати тараққиётига катта ҳисса қўшган барҳаёт сиймоларга «Буюк хизматлари учун» ордени берилгани халқимизнинг етук санъаткорлар хотирасини улуғлаш йўлидаги эътирофи эканлигини таъкидладилар.

Хотира кечаси улуғ актёримизга бўлган бемисл эҳтиром рамзи сифатида ажойиб бир спектакл тарзида тайёрланганлиги мухлислар олқишига сазовор бўлди. Дастлаб саҳнада Аброр Ҳидоятов ижро этган роллар, яратган бетакрор образларнинг партнёрлари бўлмиш гўзал қаҳрамон аёллар ишқ илоҳалари тимсолида намоён бўлдилар. Улар Гули бўлиб Алишерини, Дездемона бўлиб Отеллосини излар, шарафлар, буюк санъаткорнинг инсоний қалби ҳақида ҳаяжон билан сўзлардилар.

Тантанали кечада «Ўзбекнаво» ва «Ўзбектеатр» ижодий бирлашмалари, Санъат институти талабалари, Навоий номидаги академик Катта театр жамоаси, хушовоз хонанда Муножот Йўлчиева, машҳур раққоса Галия Измайлова ўз санъатлари билан барҳаёт актёр руҳини шод этдилар. Пойтахт театрларининг истеъдодли актёрлари Аброр Ҳидоятов ижро этган саҳна асарларидан лавҳа намойиш этдилар.

Аброр Ҳидоятовнинг юз йиллигига бағишланган тантанали кечада Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Аҳмаджон Мелибоев сўзга чиқди.

«ТАВОВИС» ЖОЗИБАСИ

Учрашув

Тошкент давлат консерваториясининг кичик залида «»Таровис» ансамбли томонидан ижро этилган «Чапандози баёт»ни томошабинлар олқишлар билан кутиб олишди. Бу «Тавовис»нинг тақдимот концерти дебочаси эди. Сўнгра галма-гал дастурдаги асарлар ижро этилди. Концерт ниҳоясида устоз Турғун Алиматов ёш ансамблдаги йигит-қизларга оқ фотиҳа берди.

Ансамбл номи арабчадан олинган, «товуслар» маъносини англатади. Ижрочилар консерваторияда таҳсил олаётган ва бу ерни битириб чиққан ёшлардан иборат. Бадиий раҳбар — Роза Ҳайдарова, мусиқа раҳбари эса Сирожиддин Усмонов. Яккахон хонандалар, созандалар барчаси республика танловлари совриндорлари ҳамда қатнашчиларидир.

Ёшлар орасида миллий мусиқамизга бўлган қизиқиш бироз сусайган пайтда «Тавовис» ансамблининг чиқиши таҳсинга лойиқдир.

Одилжон КОМИЛОВ

ЁШЛИК БЕБОШЛИК ЭМАС!

Ота-оналар, мураббийлар, ёшлар тарбияси мутасаддилари ҳамда жамоатчилик эътиборига.

Кеча автобусда кетаётиб, бекатда тушиш олдидан беихтиёр ғалати бир манзаранинг гувоҳи бўлдим. Мактаб ёшидаги икки ўсмир қиз, эҳтимол улар юқори синф ўқувчиси ёки бирор касб-ҳунар коллежи талабаларидир — бекатда тушишга чоғлангандек бўлиб туришарди. Шу тоб автобуснинг дераза тарафдаги майдончасида қизлар билан ёнма-ён турган тўрт-бешта ўсмир болаларнинг оғзидан чиқаётган сўзларни эшитиб, ҳайрат бармоғимни тишлаб қолдим.

— Тушиб нима қиласизлар, гап отишиб кетардик, — дейди бири. Бошқалари унга жўр бўлишиб, ҳиринглаб кулишади.

— Энди бу ёқда говдали-говдали болалар бор, — дейди бошқаси. Тағин гурр кулги кўтарилади.

— Э, қўйсангчи, лилипутлар ҳам йўғ эмас...

Яна ҳиринг-ҳиринг кулги.

— Микромужик дегин, — дейди бошқа бир олифтароғи. Яна тийиқсиз, нима деб валдираётгани, кимни масхаралаб ва нима учун хунукдан-хунук вайсақилик қилаётганини зарра тушунмайдиган, тушунишни хаёлига ҳам келтирмаётган талаба ёшдаги болалар... Майнавозчилик тобора авжга чиқарди:

— Тағин чўнтагида бир мири йўғ экан, деманглар...

— Кўкидан бор!

Ҳиринг-ҳиринг, тийиқсиз, мантиқсиз хохолашлар...

Бу воқеа атиги бир-икки дақиқа ичида бўлиб ўтди. Тушишга чоғланаётган, бу ёқимсиз гап-сўзлар моҳиятини дарров илғаб ололмаган одамлар уларга дашном беришга ҳам улгурмади — автобус бекатга келиб тўхтади. Фақат қизлардан бири ўзича ўхшатиброқ жавоб беришга ҳаракат қилди ва тушаётиб, эшитилар-эшитилмас:

— Пулингга ўзингни «ўқитиб» ол,- дея олди холос.

Сиз нима дейсиз?

Бекатда тушдиму ўзимни койидим: нега ўша болаларга бир оғиз дашном бермадим. "Ахир, булар ўзларингнинг сингилларинг-ку, уятсизлар!" дея тартибга чақирмадинг. Ўз ташвишинг билан бўлиб, болаларни иккинчи бундай қилмаслик кераклигига ишонтирмадинг. Уларнинг иззат-нафсини кўзғовчи бир-икки оғиз сўз айтмадинг, дея роса виждоним қийналди. Ишхонага кела-келгунча шу ҳақда ўйладим. Ўйладиму аксариятимиз шундай лоқайд бўлиб бораётганимизни баногоҳ англаб қолдим. Лоқайд бўлиб қолаётганимиз сайин болаларимиз, ҳа, ҳа, уйимиздаги болаларимиз кўчага чиқиб, мана шундай «қаҳрамонлик» кўрсата бошлаганини сезмай ҳам қолаяпмиз.

Ахир, ўша қизлар болалардан бирининг ё синглиси ёки опаси тенги эди. Уйида улар ўз жигарбандларига бундай муомала қилмайдилар-ку! Нега улар кўчага чиққанда, жамоатчилик орасида ўзларини тута олмайдилар, бу қадар безбет, ҳаёсиз бўлиб қоладилар?! Нега битта-ярим тарбияси бузуқ, соғлом оила муҳитини кўрмаган кимсанинг оғзига уриш ўрнига унга қўшилиб, ҳиринглашни ўзига ор билмайди?!

Хўш, бундай ориятсиз ўсмирлар қайси муҳитда ўсаяпти? Ўйлаб, ўйингнинг охирига етолмайсан. Наҳотки, менинг ўғилларим ҳам автобусга чиққанда ёки кўчада дўстлари билан қизларга шунақа «тегажоқлик» қилишни эп кўрган, бемаза гапларни гапирган дўсти ёки ҳамкурсига дашном бермай, тиржайиб тураверса... Ҳа, болаларимиз уйдагина кўзимизга беозор, тартибли бўлиб кўринишади. Тўй-томошаларда дўстлари билан чой ташиб, ош узатиб қарашиб юборишади. Бироқ кўчада ўзини қандай тутади — буни мен ҳозирча билмайман. Айниқса, куни кеча ўз кўзим билан кўрган манзарадан кейин уларнинг анчайин сипо кўринганига ишонмай қолдим-ов...

Оддийгина ор-номус, қизларга муомала, жамоатчилик орасида ўзини тутиш каби масалаларда бу қадар хунук «ҳунар» кўрсатаётган болаларимизда Ватан туйғуси, миллат ғурури нечоғлик эканини ўйласам кўнглим орқага тортиб кетади. Улардан, зарур бўлган тақдирда, Ватанни, элини, ота-онасини ҳимоя этишга қодир фарзандлар чиқармикан?! Биз бундай авлодни қачон, кимларнинг сафидан тарбиялаб етиштирамиз?

Ота-оналар, мактаб, ёшларнинг барча мутасаддилари — бутун жамоатчилик шу ҳақда нафақат жиддий ўйлашимиз, балки ташвишга тушишимиз керакка ўхшайди. Ёшларнинг онгини нималар банд этмоқда? Эҳтимол, уларнинг шуурини уззукун ойнаи жаҳон орқали берилиб турган (мен бу ўринда турли хорижий дастурлар, кабелли ТВ, ликопчали ТВ ва ўзимизнинг алоҳида бир тижорат каналларимизни назарда тутмоқдаман) — бемаза, ножоиз аҳлоқни тарғиб этадиган филмлар, улардаги инсониятни жар ёқасига етакловчи, мафкуравий агрессияларга хизмат қилувчи тўқликка шўхлик қабилидаги кўрсатувлар эгаллаб олаётгандир. Асрий қадриятларимиз, миллий меросимиз, аждодлар тажрибасига қурилган тарбия воситаларини мана шу нохуш таъсирлар тўсиб қолмаяптимикан? Ҳа, бундай ахборот тарзидаги агрессиялар маънавий қадриятларимиз ёшлар онгида чуқур илдиз отишига монелик қилаётгани сир эмас. Бу катта маънавий йўқотиш, улуғ эътиқодларни бой бериш-ку, аслида.

Тўғриси, бугунги ёшларимизнинг дуркун қадди-қоматлари, хушбичим ва чиройли кийинишлари кўзни қувонтиради. Бироқ қалби, ички дунёси-чи? Ёшларимиз жисмонан соғлом ва баркамол бўлганлари ҳолда қалбан, маънан ногирон бўлиб қолмасликлари керак. Улар ўссин, вояга етсин, ва албатта, маънан баркамол ҳам бўлсин. Агар шунга эришмасак — ўсиб келаётган ёш авлодни бачкана одатлар исканжасидан халос этолмасак, миллий ахлоқимизга ёт маънавий тўфонлар домидан сақлаб қололмасак, бизни келажак кечирмайди.

Балки айрим ёшларнинг суйилиб кетишига фақат Ғарбнинг ёт ахлоқни тарғиб этувчи филмларигина эмас, ўзимизнинг ойнаи жаҳонда ва турфа янги радио каналларимиз орқали уззукун эшиттирилаётган саёз, маза-матрасиз қўшиқлар, қўшиқ қабилидаги алжирашлар сабаб бўлаётгандир? Ёхуд болалаб кетаётган "куйловчи ёшлар" қўшиқларидаги бедард, беҳаё талқинлар сабабидир?!

Ҳали ҳаётнинг аччиқ-чучугини тотимаган ғўр болаларимизни ёт таъсирлардан ким асрайди? Шу чоққача «Камолот» жамғармаси, унинг сафларидаги қанчадан-қанча ёшлар мутасаддилари, фаоллари нима билан шуғулланиб келишганини, очиғи, сезганимиз йўқ. Наҳотки, бу жараёнларни кўра-била туриб, эътиборсиз қўл қовуштириб ўтираверишган улар. Кимдир яқинда бу жараённи бир тўфон дея баҳолади. Хўш, бу тўфонни қайтаришга, унинг ёшларимиз ахлоқини ўз домига тортиб, ғарқ этиб юборишига йўл қўймаслик ўрнига, унинг олдига тушиб чопсак, шу тўғрими?

Мен бу нохуш жараённи бугунги ёшлар онгида, уларнинг қилаётган хатти-ҳаракатларида кўриб, ташвишга тушаётган бир оддий қаламкаш сифатида жамоатчиликка мурожаат қиламан: Биродарлар, маънавиятимизга, турмуш тарзимизга ёт унсурлардан фарзандларимизни, минг йиллик беғубор қадриятларимизни асраш учун жон куйдирайлик! Қўлимиздан нима келса аямайлик, ўша автобусдаги мен ва бошқа йўловчилар сингари лоқайд кузатувчи бўлиб қолмайлик!

Сиз нима дейсиз, азиз муштарийлар?

Мурод АБДУЛЛАЕВ

ҲАВАСНИ ОҚЛАШ КЕРАК

Замонга ҳавас қиламан

Замоннинг болалари, ёшларига ҳавас қиламан. Менинг болалигим...

Менда болаликнинг ўзи бўлмаган. Мен тенги «уруш болалари» ҳам ўзи тўғрисида шундай деса, эҳтимол. Қиш, аёз(нима учундир фақат совуқ эсда қолган), уй совуқ, мактаб совуқ, кечалари сандалда жон сақлаймиз. Ўйинчоқ, мултфильм деган нарсалар ҳатто тушга ҳам кирмаган.

Сал суяк қотганидан кейин меҳнат — оғир, кишига завқ берадиган эмас, машаққатли, майиб қиладиган меҳнат. «Пахтазорда лой кечиб, сув кечиб катта бўлганимни эсга оламан...» Устоз Асқад Мухторнинг бу сатрлари ҳам кўп нарсани айтиб турган бўлса керак.

Бизнинг қишлоққа электр 1968 йили келган, десам кўпчилик ишонмаслиги мумкин. Чунки БУГУН, БУГУННИНГ ТАСАВВУРИ билан яшаяпмиз.

Ҳозирги болалар эса...

Худога шукр, шундай кунларга етиб келдик. Болалар туғилган онидан бошлаб нафақат ота-она, шифокорлар тарбиясида, балки давлат назоратида ҳам бўлади. Бу — улуғ бахт. Шу бахтдан тўла баҳраманд бўлиш, яъни ўзини, истеъдодини тўла намоён қилиш имконияти мавжуд.

Шунинг учун ҳавас қиламан. Болаларга, ёшларга.

Ўқийсанми, марҳамат, ўқи! Қаерда — юртдами, хориждами, марҳамат, имконият яратиб берилади. Ишлайсанми, марҳамат, ишла. Ҳозир меҳнатнинг тури шунақа кўпки...

Ўзбекистонда таъсис этилган биринчи орден «Соғлом авлод учун» деб аталади. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки мустақил Ўзбекистонимизнинг янги асрдаги равнақи айнан мана шу авлодга, унинг салоҳиятига боғлиқ.

(Давоми 2-бетда.)

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЙЛАР!

Севимли газетангиз **«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»**га 2001 йил учун обуна давом этмоқда.

Якка обуначилар учун нашр кўрсаткичи — **00222.**

Ташкилотлар учун нашр кўрсаткичи — **00223.**

Обунани мамлакатимизнинг барча шаҳар, туман ва қишлоқ жойларидаги алоқа бўлимлари ҳамда матбуот тарқатиш тармоқлари орқали расмийлаштиришингиз мумкин.

ОБУНА БЎЛИШГА ШОШИЛИНГ!

Кутлов

УЧ МАМЛАКАТ КУЙЧИСИ

Оз эмас, кўп эмас, нақ ўттиз йилдан буён ўзбек матбуотида Қамар Райис номи такрорланади. Фаолиятини асли ўқитувчиликдан бошлаган бўлишига қарамай, Қамар Райис жаноблари учун бу касб шунчаки баҳонадек эди. Мақсад ҳинд ва ўзбек халқлари ўртасидаги асрий дўстликни янада барқарору бардавом этиш. Буни амалга ошириш эса фақат ишлаш, тер тўкишни талаб қиларди, холос.

Ҳиндистон, Покистон, Ўзбекистон — уч буюк мамлакатнинг маданий ва ижтимоий ҳаёти жаноб Қамар Райис ижодий фаолиятининг таянчлари, сарчашмасидир. Ҳиндистон мавзуидаги асарларида она-Ватанга бўлган муқаддас туйғу жўш урса, Покистон мавзуи ижодкор қалбини турфа ҳисларга чулғайди, Ўзбекистон мавзуи эса унинг шоирона хаёлотини янги уфқлар, янги самолар парвозига ундайди. Уч мамлакат элининг қувончу дардларига шерик бўлиб яшаш учун кенг, ёлқинли юрак керак.

1962 йили Тошкентга оддий ўқитувчи бўлиб келган Қамар оға Ҳиндистоннинг Ўзбекистондаги элчихонасига қарашли Ҳинд маданият марказининг директори даражасигача ўсди. Яқинда бу халқаро жамоат арбобининг ҳаётида яна бир қувончли воқеа рўй берди — Ҳиндистон ҳукуматининг қарори билан у мамлакатнинг адабиёт соҳасидаги энг йирик «Мирзо Ғолиб» мукофотига сазовор деб топилди. Бир вақтлар «қанча шеър ёзмай, барибир Мирзо Ғолиб бўлолмайман-ку» деб ўкинган шоирнинг армони Мирзо Ғолибнинг ота юрти Ўзбекистонда ушалди. Бошқача айтганда, Мирзо Ғолибнинг руҳи уни қўллади.

Азиз ва қадрдон Қамар Райис жаноблари! Ижодкорларимиз номидан Сизни бу олий мукофот билан муборакбод этамиз! Кўксингизни янги-янги унвону мукофотлар безайверсин!

Агарчи ҳинд боғида болдан ширин самарсиз,
Ўзбекнинг осмонига хўп ярашган Қамарсиз.

Сувратда Юсуф янглиғ, сийратда Мажнун сифат,
Зулайхою Лайлолар ишқидан бахраварсиз.

Саргашта руҳ шод ўлғай яхши аъмолингиздан,
Армонда кетган ўшал жисмимга жон қадарсиз.[1]

Мулки ҳинд ғуборини кўзга сургаймен, Амир,
Чашми гирёнима нур берган соҳибназарсиз.

Амир ФАЙЗУЛЛА

[1] *Бобокалонимиз Бобур Мирзо назарда тутилмоқда.*

Акс-садо

МАШҲУР БЎЛИШГА ШОШИЛМАНГ

Рустам Мусурмоннинг «Ўйламай куйлаган...»(«ЎзАС», 13 октябр сони) мақоласи эълон қилингандан сўнг куюнчак газетхонларимиздан қўшиқчилигимиз муаммолари хусусида кўплаб хатлар олдик. Савиясиз, маза-матрасиз қўшиқларнинг урчиб бораётгани ташвишланарли ҳол, албатта.

«Адабиёт ва санъатнинг ўзига хос тартиб, қоидалари бор, — деб ёзади ўз мактубида Камолиддин Мингбоев. — Ҳар қандай асар яратилгандан сўнг у хоҳ кичик хабар бўладими ёки қиссаю роман бўладими, энг аввало, таҳририят муҳаррирининг қўлидан ўтади. Муҳаррир асарни ўқиб, таҳрирга муҳтож бўлса, албатта, таҳрир қилади. Эфирга чиқаётган қўшиқларнинг масъулияти кимнинг зиммасида? Ёки эшиттириш бошида ё сўнггида «мусиқа муҳаррири» деб шунчаки расмиятчилик учун айтиладими? Мана бу каби қўшиқлар пайдо бўлаётгани-чи, уларни қандай тушуниш мумкин?

Эрка қизим,
Тилла қизим,
Новвот қизим,
Асал қизим,
Шакар қизим...

Наҳотки, шу оддий сўзлар тизилмаси қўшиқ деб аталса?!»

Газетхоннинг куюнганича бор. Ҳар куни қайта-қайта янграётган бундай «қўшиқ»лар аста-секин ҳар биримизнинг қулоғимизга, онг-шууримизга сингиб бориши ҳеч кимга сир эмас. Тингловчи эса шу «қўшиқ»дан таъсирланиб, бора-бора хиргойи қила бошлайди, яъни Яҳё Тоға айтмоқчи жўн «замонавий хиргойилар»га ўрганиб, одатланиб қолади.

«Қўшиқларимизда «lets go»? «Come on» деган бегона сўзлар учраб қолмоқда, — деб ёзади газетхон Маҳбуба Темурова. — Ўзбекча, русча, инглизча сўзлар аралашиб кетганидан айрим қўшиқларнинг тилига ҳам тушуниб бўлмай қолди. Масалан, «Дадо» гуруҳининг бир эмас, бир неччта қўшиғида бундай ҳолни кузатиш мумкин. Яна бир ёқимсиз ҳолат — унинг қўшиқларида нақоратнинг ҳаддан ташқари кўп такрорланишидир. Бир сўзни юз марта қайтараверганидан қўшиқни эшитгинг ҳам келмай, безиб қоласан».

Бу зерикарли такрорлардан хонанданинг муддаоси нима экан? Бу савол билан ёш хонандаларга мурожаат қилганимизда, улар: «Нақоратнинг кўп такрорланиши — қўшиқнинг оммавийлашиб боришига сабаб бўлади ва шу баҳонада қўшиқчи ҳам кенг оммага танилиб бориши мумкин», деб жавоб беришди. Ҳа, хонанда ўзининг сийқаси чиқиб кетган «хиргойиси» билан машҳурлик чўққисига чиқмоқчи. Бундай ҳол қўшиқ-чилик санъатига хилоф эмасми? Балки ёш хонандаларнинг қўшиқлари мусиқа муҳаррири назаридан ўтказилганда ва муҳаррир ўша хонандаларга тўғри йўл-йўриқ кўрсатиб, маслаҳатлар берганда бундай ортиқча «ҳузурлар»га тушиб ўтирмасмидик.

«Қўшиқни томошабинга етказишдаги энг қулай восита — бу видеоклип, — деб ўз мактубини давом эттиради М.Темурова. — Клипсиз қўшиқни жиҳозланмаган уйга ўхшатиш мумкин. Лекин, афсуски, видеоклипларимизнинг аксарияти бир қолипда. Уларда асосан хонанда йигитлар чиройли қизлар билан машҳур ресторан, кафеларда юришиб, ҳашаматли чет эл машиналарию уяли телефонларини «реклама» қилишади. Айрим аёл хонандалар эса санъатини эмас, балки қўша-қўша тақинчоқларию қимматбаҳо кийимларини намойиш қилгани суратга тушгандай таассурот қолдиришади».

Назаримизда, ҳар қандай ҳолда ҳам биз ўзлигимизни, ота-боболаримиз кимлигини унутмаслигимиз керак. Биз ўз кийимимиз, ўз тилимиз, ўз қўшиғимиз билан ҳар қанча фахрлансак арзийди. Ниятимиз, хонандаларимиз, мусиқачиларимиз, қолаверса, шоирларимиз шундай қўшиқлар яратишсинки, бу қўшиқлар миллат ифтихори бўлиб янграсин!

Адиба ҲАМРО қизи

ТИЛИНГИЗНИ ҲАККА ЧЎҚИГАНМИ?

Мамлакатимизда телефон алоқаси кундан кунга ривожланиб бормоқда. Кейинги йилларда кўплаб янги автомат-телефон станциялари ишга туширилди. Яқин-яқингача ўяли алоқа телефонларини чет эл киноларида кўриб, ҳавас қилардик. Бугун мамлакатимизнинг кўплаб фуқаролари бундай телефондан фойдаланмоқда. Албатта, телефон тармоқларининг кенгайиши хизмат кўрсатиш савиясининг ошишини ҳам тақозо этади. Илгари 09 га бир соат телефон қилиб, зўрға бирор маълумот олиш мумкин эди. Ҳозир рақамни теришингиз билан гўшакдан фалон рақамли маълумот бюроси эшитади, деган овоз келади. Бундан ташқари, бирор сабаб билан ишламай қолган телефон рақамини терсангиз автоматик тарзда ўша телефон нима сабабдан ишламаётгани айтилади. Бир тилда эмас, бирйўла уч — ўзбек, рус ва инглиз тилларида жаранглайди бу жавоб. Демак, сервиз ҳам кундан кунга яхшиланиб бораяпти. Аммо телефон хизматидаги бир камчилик кишининг ғашини келтиради. Жавоб берувчи автомат негадир ўзбек тилидаги жавобларни доимо русча талаффуз билан гапиради.

Куни кеча ЎзРФА Биология институтига қўнғироқ қилдим ва қуйидаги жавобни эшитдим:

Куюнчак газетхон ёзади

«Бу телефон билан вактинча богланиш мумкин эмас». Худди шунингдек, ўчириб қўйилган ёки хизмат доирасидан ташқаридаги уяли телефонларга қўнғироқ қилсангиз ҳам тилини ҳакка чўқиган «Телефон учирилган ёки хизмат доирасидан ташкарида», деган жавобини эшитасиз.

Собиқ иттифоқ даврида тилимизга бундай беписанд муносабатга чидаб келдик. Чунки тил ҳақида гап очиш, менинг тилимни ҳам ҳурмат қил, дейиш миллатчилик ҳисобланарди. Наҳотки, жавоб берувчи автомат-телефонга соф ўзбек тилида «Бу телефон билан вақтинча боғланиб бўлмайди. Бунинг учун сиздан узр сўраймиз», деб ёзиб қўйиш қийин? Қачонгача тилимизга беписандликка йўл қўйиб берамиз?

Б.ЭГАМҚУЛОВ

БУГУНГИ СОНДА:

Халқ қаҳридан қочиб бўлмайди 2

3 Зайнаб образининг сиру синоатлари

КИНОЧИЛАР УЙИДА

Халқимизнинг севимли санъаткорлари Шукур Бурҳонов, Олим Хўжаев ва Сойиб Хўжаев таваллудининг 90 йиллигига бағишланган илмий конференция бўлиб ўтди. Анжуманни «Ўзбеккино» давлат акционерлик компанияси раиси Темурмалик Юнусов очди. Профессорлар — Жўра Тешабоев, Ҳамидулла Акбаров, Лола Хўжаева ва киношунос Ханжара Абулқосимованинг улуғ санъаткорларимиз ҳаёти ва ижодига бағишланган маърузалари тингланди. Сўзга чиққанлар атоқли санъаткорларнинг кино ва театрда ижро этган образлари бетакрорлигини таъкидлашиб, уларнинг ўзбек санъати ривожига қўшган ҳиссалари ҳақида тўлқинланиб гапирдилар. Ўша куни кечқурун актёрларнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган хотира кечаси ҳам ўтказилди.

Ҳ.ТОШКЕНБОЕВ

ХАЛҚ ИЖОДИЁТИГА БИР НАЗАР

А.Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институтида «Мустақиллик ва халқ ижодиёти масалаларига янгича қараш, унинг назарий ва амалий жиҳатлари» мавзуида илмий-назарий анжуман бўлди. Унда филология фанлари докторлари Б.Саримсоқов, Ғ.Жалолов, М.Муродов маъруза қилдилар. Профессорлар С.Мирвалиев, Э.Йўлдошев сўзга чиқиб, муҳокама қилинаётган масалада ўз фикр-мулоҳазаларини баён этдилар. Санъатшунос Р.Абдуллаевнинг мусиқий фолклорни турли ижро муқобилларида амалий намойиш қилгани иштирокчиларда яхши таассурот қолдирди.

ТИЛИМ ДЕБ, ЭЛИМ ДЕБ...

Мангу лаҳза

1922 йили истиқболи порлоқ ёшларнинг бир гуруҳи Германияга, иккинчи гуруҳи Марказий Россияга ўқишга юборилди. Туркистон республикаси маориф халқ комиссарлиги томонидан Москвага юборилган ёшлар орасида Наим Саид исмли кўҳлик йигит ҳам бор эди.

Наимжон Москвага етиб борган ноябр ойида ўқув юртларига қабул муддати аллақачон тугаган экан. Шунинг учун ҳам у 1923 йилдагина Москвадаги ишчилар факультетларидан бирига ўқишга кириб, тайёргарлик курсларини ўтди. 1925 йили Давлат журналистика институтига кириб, уни 1928 йили тугатди.

Шу вақтда собиқ шўролар мамлакатининг пойтахтида ўзбек фани, адабиёти ва санъатининг бўлажак юлдузлари, эртанги давлат арбоблари тўпланган эдилар. 1927 йили ана шу ёшларнинг юлдузлари бир-бирига тўғри келган кишилар Турғунпўлат Қирғизбоевнинг хонасида рафиқалари билан йиғилиб, «гап» ўйнадилар. Бу «гап»ларда ош дамлаб, ўзларининг бугунги ва эртанги ҳаётлари ҳақида, санъат ва адабиёт ҳақида суҳбат қурдилар. Бундай суҳбатлар уларни ўзаро яқинлаштирибгина қолмай, айни пайтда даврнинг илғор ёшлари сифатида шаклланишларига ҳам хизмат қилди.

Наим Саидов тенгдошлари орасида ички маданияти, топширилган вазифага катта масъулият ҳисси билан ёндошиши, ўта меҳнатсеварлиги, қатор олижаноб инсоний фазилатлари билан ажралган. Мени бир неча йилдан бери ушбу сатрларни ёзишга илҳомлантирган кекса ношир, ажойиб аёл Холида Сулаймонованинг айтишича, ўша даврда ўзбек ёшлари орасида Наим Саиддек ўта маданиятли киши кам топилган. Эҳтимол, шунинг учундир 1924 — 1927 йиллари Москвада яшаган Чўлпон у билан яқин ва самимий муносабатда бўлган.

Бояги «гап»нинг иштирокчилари орасида Мўмин Усмонов ва унинг рафиқаси Собира Холдорова ҳам бўлган. Собира опа таҳсилни олдинроқ тугатибми ё ҳомиладор бўлганими учунми, Тошкентга аввалроқ келган. Орадан бир мунча вақт ўтгач, у фарзанд кўрган. Бундан хабар топган Наим Саид москвалик биродарлари билан Собира опага гўзал бир табрикнома йўллаб, уни туғилган қизалоғи билан қизғин муборакбод қилган.

Наим Саид институтни тугатиб, Тошкентга қайтгач, журналист, таржимон ва муҳаррир сифатида турли масъул лавозимларда ишлади. Унинг зиммасига сиёсий адабиётни таржима ва нашр этиш вазифаси тушганлиги учун [illegible] уни партиядан бир эмас, уч марта ўчиришди. Аммо у ҳар сафар ўзининг ҳақ эканини исбот қилиб, қалтис вазиятлардан омон чиқди. Унга қўйилган айблардан бири таржимон-олимнинг ўзбек адабий тилига русча атамаларнинг кириб келишига қарши фаол ҳаракат олиб борганидир. Чунончи, у «революция» ўрнига «инқилоб», «практика» ўрнига «амалия», «проект» ўрнига «лойиҳа», «комментарий» ўрнига «жараён», «параллел» ўрнига «мувозий» сингари сўзларнинг адабий тилимизда қарор топишига ўз ҳиссасини қўшган. Она тилининг тозалиги учун изчил курашган Наим Саид ўша кезларда тарқала бошлаган зарарли бир назариянинг асоссизлигини исботлаб берган. Бу назарияга кўра, келажакда ўзбек тили рус тилига сингиб кетиши, шунинг учун ҳам бу жараённи русча атамаларни ўзбек тилига кўплаб олиб кириш йўли билан тезлаштириш лозим эди.

Наим Саид турли илмий ва ижодий муассасаларга кириб қолган унсурларга қарши фаол кураш юргизибгина қолмай, халқ оммасининг маданий савиясини оширмай туриб, жамиятни ривожлантириш маҳол, деган фикрда эди.

1937 йил қилич кўтариб кириб келгач, Наим Саиднинг «халқ душманлари» билан алоқада бўлгани, Москвадаги «гап»ларнинг аксилинқилобий ташкилот йиғилишларидан бошқа нарса бўлмаганини исботловчи кишилар сони кўпайди. Унинг ҳатто Ботý ижодини ёқтиргани ҳам юзига солинди. Оқибатда 1938 йил 30 январ куни 36 ёшар журналист ва ношир қамоққа олинди. Мард инсон тергов пайтида ўзига қўйилган бирор айбни бўйнига олмади. Шунинг учун ҳам энкеведечилар тергов муддатини беш марталаб узайтиришни сўраб, ўз раҳбарларига мурожаат этдилар.

Наим Саиддан тегишли эътирофномани олишга муваффақ бўлолмаган терговчилар унга нисбатан ноқонуний қийноқ усулларини қўлладилар ва 30-йиллардаги ўзбек зиёлиларининг яна бир гўзал вакили 1939 йил 2 июнда Тошкент шаҳар қамоқхонасида ҳаётдан кўз юмди.

Наим КАРИМОВ

Имом Абу Мансур ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллиги олдидан

КАЛОМ ИЛМИНИНГ ПЕШВОСИ

Президентимиз ташаббуси билан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Имом Абу Мансур ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллигини нишонлаш тўғрисида» деб қабул қилган тарихий қарорида Имом ал-Мотуридий асарлари ҳамда унинг ҳаёти ва ижодига оид нашрларни ўзбек, араб, рус, инглиз тилларида чоп этишни нашриётлар режасига киритиш кўрсатилган эди. Шу қарорга биноан республикамиз нашриётлари бир қанча рисолаларни китобхонларга туҳфа қилди.

Шовосил ЗИЁДОВ. «Ал-Мотуридий ҳаёти ва мероси»(Абдулла Қодирий номидаги «Халқ мероси» нашриёти, 2000).

Калом илмининг асосчиларидан бири, ҳадис ва фиқҳ илмининг равнақига катта ҳисса қўшган йирик аллома, буюк ватандошимиз Абу Мансур ал-Мотуридийнинг илмий-диний мероси мустақиллик давридагина ўз қадр-қимматини топмоқда. Ш.Зиёдовнинг рисоласи ҳам улуғ олим номини, ишларини кенг ўқувчилар оммасига танитишдаги хайрли интилишлардандир. Муаллиф «Муқаддима»да ислом динининг Ўрта Осиёга кириб келиши ва ягона ҳукмрон динга айланиши, юртимизда ҳадис илмини юксак поғонага кўтарган муҳаддислар, фиқҳ илми ва калом илмининг дунё бўйлаб шуҳрат қозонган намоёндалари ҳақида қисқача тўхталади, калом илмининг моҳиятини лўнда қилиб ифодалайди. Олим калом — «илм ул-калом» атамаси кенг маънода ўрта асрлар мусулмон адабиётида диний-фалсафий мавзуларда эркин фикр юритишга нисбатан қўлланилган, тор маънода эса, ақидапарастлик, яъни динда обрў-эътиборли ҳисобланган шахслар — пайғамбар ва саҳобаларга тақлид йўли билан эмас, балки, Қуръон ва сунний таълимотни ақл-идрокка мос талқин этиш, тафаккурга суяниб иш юритишга нисбатан ишлатилган, дейди.

Китобнинг «Абу Мансур ал-Мотуридий даври ва ҳаёти», «Ал-Мотуридий асарлари», «Ал-Мотуридий таълимоти ва мотуридиййа мактаби» бобларида, бобларнинг номланишидан ҳам кўриниб турганидек, калом илми пешвоси яшаб, ижод этган давр, унинг ҳаёти, битган асарлари, таълимоти ва мотуридиййа калом мактаби ҳақида анча кенг маълумот берилади.

Рисолада Ал-Мотуридий ҳаёти ҳақидаги дастлабки муҳим маълумот Абу ал-Муъин ан-Насафийнинг(вафоти 1114 йил) «Табсират ал-адилла» асарида келтирилгани айтилади. Ш.Зиёдов манбаларга асосланиб улуғ мутакаллим ҳаётига оид бир қизиқ фактни ҳам маълум қилади: устози Абу Наср Аҳмад ал-Ийодий шогирдини жуда қадрлар, ҳатто Ал-Мотуридий машғулотга келмагунча батафсил изоҳларни айтмасдан турар экан...

«Ал-Мотуридий ҳаёти ва мероси» рисоласида мутакаллимнинг энг муҳим асарларидан иккитаси, яъни «Китоб ат-Тавҳид» ва «Таъвилот аҳл ас-сунна» ҳақида анча батафсил маълумот берилади.

Ш.Зиёдов китобини ўқиб, олган таассуротларимиз баёнини унинг қуйидаги сўзлари билан якунлашни лозим топдик. «Мутакаллим ислом илоҳиётида қазо ва қадар(яъни инсон тақдири) борасида ҳам ўзининг мулоҳазаларини баён этиб, «Инсонда танлаш эркинлиги бор», деган иборани қўллаган, — дейди муаллиф. — Яъни инсон қандай ишни лозим топса, ўшани бажаради. Инсон қандай йўлни танлаши ўзининг ихтиёридалигига аллома катта эътибор беради ва бу ибора ҳозирги кунимизда ҳам муҳим аҳамиятга эга».

Китоб масъул муҳаррири — ЎзРФА академиги М.Хайруллаев.

Убайдулла УВАТОВ. «Имом Мотуридий меросининг моҳияти»(«Маънавият» нашриёти, 2000).

Шарқшунос Убайдулла Уватов фаол олимларимиздан. Унинг ҳар бир китоби, мақоласи доимо қизиқиш билан қарши олинади. Чунки олим миллий меросимизни, айниқса, араб тилида яратилган бой маданий меросимизни ўзбек тилига таржима қилиш, тарғиб-ташвиқ этиш борасида фидойилик билан ишламоқда. У.Уватовнинг бу кичик рисоласи ҳам оммабоп услуби, ўқишли қилиб ёзилгани билан эътиборни тортади. Китобча кичик-кичик сарлавҳачаларга бўлинган: «Ҳаёт йўли», «Ижод йўли», «Ижодининг илмий йўналишлари», «Калом илми равнақига қўшган ҳиссаси», «Олим ҳаёти ва ижодини ўрганишга асос бўладиган манбалар», «Олим меросининг жаҳон исломшунослигида тутган ўрни», «Китоб ат-Тавҳид» ва «Таъвилот аҳл ас-сунна», «Олим меросининг бугунги аҳамияти».

Рисоланинг мазмунидан сарлавҳалар ҳам муайян даражада дарак бериб турибди. Унда муаллиф Абу Мансур Мотуридий мероси ҳақидаги диққатга молик кузатишларини баён қилади. Биз даъвомиз исботи сифатида олим рисоласидан фақат бир парчани келтириш билан кифояланамиз:

«Билиш(маърифат) назарияси калом илми билан шуғулланган олимларнинг доим диққат-эътиборида бўлган... «Китоб ат-Тавҳид» асари калом илмидаги билиш назариясига оид дастлабки манба... Имом Мотуридий таълимотига кўра, билишнинг уч асосий манбаи бор: ҳиссий (сезги аъзолари воситасида) билиш, нақл(ривоятлар воситасида, яъни «Қуръон» оятлари ва ҳадислар асосида билиш) ва ақл(идрок воситасида билиш). Имом Мотуридийнинг билиш назариясида ақл-идрокнинг алоҳида ўрни бор...».

Рисола масъул муҳаррири — Султонмурод Олим.

Роиқ БАҲОДИРОВ, Дилшод РАСУЛОВ. «Ислом илмларининг буюк алломалари»(Абдулла Қодирий номидаги «Халқ мероси» нашриёти, 2000).

Икки олим қаламига мансуб бу мағзи тўқ рисола китобхонлар оммаси учун анча янгиликлар бериши мумкин. Муаллифлар ҳажман кичик китобчада ислом илмлари, ўрта аср илмларида калом ва фиқҳнинг ўрни, калом ва фиқҳ ҳақида, назаримизда, билиб фикр юритадилар. Айниқса, муаллифларнинг ижтиҳод, ижтиҳоднинг шартлари тўғрисидаги фикрлари кўпчилик китобхонларни қизиқтирса керак.

Асарнинг «Абу Мансур ал-Мотуридий ва Бурҳониддин ал-Марғиноний — диний илмларнинг буюк намоёндалари», «Илмлар таснифига оид асарларда калом ва фиқҳнинг ўрни» боблари ҳам фикрларнинг лўнда баён этилгани билан диққатга моликдир. Бу боблардан ҳам синчков китобхон ўзига керак фойдаларни олиши шубҳасиз.

Рисолада академик М.Хайруллаевнинг «Муқаддима»си берилган.

М.ХОЛИҚУЛ ўғли

БОҒЛАРДА СЎЛМАЙДИ ГУЛЛАР...

Мустақиллик шарофати билан мамлакатимизда турли жамиятлар, жамғармалар тузилди. Президентимиз ташаббуси билан тузилган Жамоатчилик комиссияси ва «Шаҳидлар хотираси» хайрия жамғармаси ана шундай фаол жамоат ташкилотларидан биридир. Бу жамғарма тузилганидан кейинги қисқа муддатда кўпгина эзгу ишларни амалга оширди. Жумладан, жамғарма бир неча хил плакат-тақвим(йилойкун), «Шаҳидлар хотираси» буклети(«Шарқ» НМК), Фитратнинг 2 жилдлик «Танланган асарлар»и ва Миллий Уйғониш даври адибларининг эътирофларидан тузилган «Ватан ва миллат муқаддасдир» мажмуасини(ҳар иккала тўплам ҳам «Маънавият» нашриёти томонидан тайёрланган) нашр эттирди.

Ўтган ҳафтанинг душанба куни Республика Миллий матбуот марказида номлари зикр этилган нашрларнинг тақдимоти бўлди.

Маросимни Миллий матбуот маркази бошлиғи Амирқул Каримов очди. «Шаҳидлар хотираси» хайрия жамғармасининг раиси Наим Каримов жамғарма фаолияти, келгуси режалар ҳақида гапирди. «Маънавият» нашриётининг директори С.Аҳмедов, Чўлпоннинг жияни Рафиқа Абдуғаниева, Фитратнинг қизи Севаргул Кароматуллахўжаева, жамғарманинг ижрочи директори Бобоқул Тошев шаҳид кетган боболаримиз асарларини нашр этиш, улар ижоди ва ҳаётига доир видеофильмлар, бадиий ва мусиқа асарлари яратиш, олиб борилаётган ишлар ва бошқа муҳим масалалар хусусида фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

Тақдимот маросимида композитор Дилором Омонуллаева Нодиранинг икки ғазалига басталаган мусиқалари ва Чўлпон шеърига ёзган «Боғларда сўлди гуллар...» романсини ўзи пианинода ижро этиб, куйлаб берди.

М. САЪДИЙ

(Боши 1-бетда.)

Олимпиадада юртимиз байроғини кўтарган спортчиларимиз, «Ниҳол» мукофоти совриндорлари, бошқа кўп ёшларга ҳавас қиламан. Хотиржам ҳам бўламан: келажак ишончли қўлларда, деб.

Аммо...

Отам раҳматли китоб ўқиганимни кўрганда эскича китоб ўқимаяпсан, деб хафа бўларди. Шунинг учун китобни отамдан беркитиб ўқирдим. Гоҳо мактабга кетдим, деб чиқиб, (мактаб тўрт километрда эди) йўлда, қўриқда ётиб олиб, (иссиқ ҳам эсга тушди-я — китоб баҳонасида!) китоб ўқиб қайтиб келардим. 1958–59-йилларда раҳматли Мирзакалон Исмоилийнинг янги чиққан «Фарғона тонг отгунча» романини ўқиш учун Тошкент вилоят кутубхонасида навбатда турган одамларни кўрсангиз эди! Дўконда йўқмиди ё олишга пулимиз йўқмиди — аниқ эслолмайман, лекин ўзим ҳам қанча навбат кутиб олиб ўқиганим эсимда.

Ҳозир китоб ўқишга ҳам, ҳар қандай имкониятни юзага чиқаришга ҳам барча шарт-шароит бор. Лекин шу шарт-шароитдан қандай фойдаланилаяпти. Кўпчилик ёшларнинг умри писта чақиш, гап сотиш, бозор билан ўтиб кетмаяптими?

Газетада Озод Шарафиддиновнинг китоб ўқиш ҳақидаги мақоласи чиқди. Авлодларга дастур бўладиган бу мақолани биз ўқидик, аммо ўқиши лозим бўлганлар ўқидимикан?

Ҳар ҳолда, бу жиддий масала ота-оналар диққатидан четда қолмаса яхши бўларди. Фарзандларимизнинг бугунги топганидан хурсанд бўлиб, уларни маънавий бойликдан, келажакдан маҳрум қилиб қўймаяпмизмикан, деб ўйлаб қоламан.

Ёшларга ҳавас қила туриб, беихтиёр шундай ўйларга бериларкан киши. Бошқа иложи ҳам йўқ, чунки улар — келажак, келажак албатта ташвишлантиради.

Мустақиллик йилларидаги эркинлик туфайли жуда кўп иқтидорлар намоён бўлди. Телевизор, тўй-томоша туфайли, санъат соҳасидаги иқтидорлар кўзга ташланади. Юртбошимизнинг шахсан ғамхўрлиги билан эстрада санъати

ҲАВАСНИ ОҚЛАШ КЕРАК

ривожига кенг йўл очиб берилди. Биз шу йўлдан тўғри боряпмизми? Эркинликнинг ҳам масъулияти бор. Шу масъулиятни ҳис қиляпмизми?

Газетада алмойи-жалмойи қўшиқларга муносабат билдирилаяпти. Мисолларни кўриб, ҳақиқатан ҳам ёқа ушлайди киши! Энг яқин сирдошига кўрсатишга ҳам уялиши лозим бўлган бу «топилма»ларни миллионлаб киши эътиборига ҳавола этишга журъат қилганлар, билмадим, эҳтимол, бирон-бир алоҳида «хусусиятга» эгадир, лекин бу «қўшиқ»ларнинг миллионлар ҳузурига етказиш воситаси соғлом, масъул кишилар қўлида-ку! Бунисига нима дейсиз?

Газетанинг ўтган сонида шоир Яҳё Тоға куйиниб, шундай мисолларни келтирибди. Асосан тўғри хулоса ҳам чиқарибди: яхши ёзайлик, деган. Аммо дўстим Яҳё, мен яна бир нарсани биламанки, улар — келтирган мисолларингизни, шеърингизни ўқимайди! Қўлига ўнта шеър беринг, албатта энг ёмонини танлаб олади!

Ўзимизни булар ўткинчи, деб юпатамиз. Бироқ «ўтгани»гача қанча-қанча ёшнинг дидига ёмон таъсир қилишини ўйласак, тасалли ғуссага айланади.

Ҳинд киноси мухлислари уни асосан ўпишиш йўқлиги учун қадрлайди. Лекин, эътибор берган бўлсангиз, қаҳрамонлар, айниқса аёл қаҳрамонлар ҳатти-ҳаракати бўсадан ёмон, шаҳвоний эмасми? Ўзбек аёли ҳар доим иффати билан улуғланиб келган. Ўзининг кўплаб ижобий чиқишлари билан кўпчилик томошабинлар олқишига сазовор бўлган, бугунги кунда машҳур «Сетора» гуруҳи қўшиқларини фақат радиода эшитсам, телевизорда кўрмасам, дейман...

«Фаёд» гуруҳининг «Нозланажакдир» клипини кўрганмисиз? Бу қўшиқ шеър, куй, ижро уйғунлигидан ташқари, қизларнинг ўзини намоён эта олиши билан ҳам кишининг меҳрини қозонади.

Ана шундай қўшиқлар, ана шундай ижрочилар кўпайса, дейман. Чунки биз(ўзимни ёшларнинг ўрнига қўйиб айтаяпман) халққа, ота-онамизга, ака-ука, опа-синглимизга хизмат қилаяпмиз. Халқимизнинг бунёдкорона меҳнати туфайли шундай ардоққа эришиб ўтирибмиз. Бунга шукрона айтиб, халқимиз олдидаги масъулиятни доимо ҳис қилишимиз, халқимизнинг ишончини оқлашимиз керак, дейман.

Ёшларга ҳавасим келади.

Машраб БОБОЕВ

ХАЛҚ ҚАҲРИДАН ҚОЧИБ БЎЛМАЙДИ

Муносабат

Бир неча кундирки, Республика Олий судида 1989-2000 йилларда мамлакатимиз ҳудудида ўта оғир жиноятлар содир этган, Ўзбекистондаги мавжуд давлат тузумини ағдаришга, Президентни жисмонан йўқ қилишга уринган жиноий гуруҳ устидан суд жараёни давом этмоқда.

Судга Ўзбекистон Республикаси Олий суди раисининг ўринбосари Б.Жамолов раислик қилмоқда. Ўзбекистон Республикаси бош прокурорининг ўринбосари Э.Қудратов давлат қораловчиси сифатида иштирок этаяпти. Суднинг ошкора ўтиши тўла таъминланган. Суд жараёнини кўплаб халқаро ташкилотларнинг вакиллари, республика ва чет эл оммавий ахборот воситалари ходимлари кузатиб бормоқда.

Жиноий иш бўйича прокуратура айблови бир неча кун олдин матбуотда эълон қилинган бўлса-да, жиноятчиларнинг тўққизтаси — Т.Йўлдошев, Ж.Хожиев, С.Мадаминов, М.Козиев, У.Бобожонов, Х.Раҳмонов, Ш.Каримов, Н.Джамолов, Й.Умаров жараёнда қатнашишдан бош тортди. Улар чет мамлакатларда қочиб юришибди. Давлат айбловчиси жиноий иш бўйича айблов хулосасини ўқиб бўлди. Маҳбуслар У.Маҳмудов ва О.Абдувоҳидов айбларига тўлиқ иқрорлигини, У.Шукуров эса гуноҳини қисман тан олди.

«Айбдор айбига иқрор бўлса, ўзи учун энг зарур нарса — номусини сақлаб қолади», дейди француз ёзувчиси Виктор Гюго.

Биз юқорида тилга олган тўққиз жиноятчи эса жазодан қўрқиб, номусларини ҳам унутишган. Уларнинг айримлари хорижда туриб ўзларини оқлашга уринмоқда. Шу ерда бир савол туғилади. Ҳақ бўлсанг, жиноят содир этмаган бўлсанг, нега қочиб юрибсан, очиқ, ошкора ўтаётган судда иштирок этиб, нега ўзингни оқламайсан? Йўқ, улар бундай қилолмайди. Чунки жиноий гуруҳнинг барча ваҳшийликлари, кирдикорлари суд жараёнида тўла тасдиғини топмоқда.

Жабрланувчи тариқасида судда сўзга чиққан наманганлик Алимахон Исмоилованинг гапига қараганда, 1991 йилда Тоҳир Йўлдошев бошлиқ «Ислом лашкарлари» деб аталган гуруҳ унинг 14 яшар ўғлини мажбурлаб диний гуруҳга киритиш учун ваҳшийларча қийнаганлар. Болани оёғидан осиб қўйишган. Онанинг ялиниб-ёлворишига парво қилмай, унинг ўзини ҳам қийноқларга солган.

Бу битта жабрланувчининг кўргазмаси, холос. Мазкур жиноий иш бўйича 757та жабрланувчи бор. Уларнинг гапларини тинглаган одамнинг тепа сочи тикка бўлиб кетади. Наҳотки инсон боласи шундай жиноятлар қилишга қодир деб ёқангизни ушлайсиз. Ушбу жиноий гуруҳ сўнгги ўн йилда кўплаб одамларнинг ўлимига сабабчи бўлди. Улар амалга оширган босқинчилик, талончилик, қўпорувчилик ҳаракатлари оқибатида юзлаб одамлар жабр кўрди. Тошкентдаги портлашлар натижасида 16 бегуноҳ инсон, Сурхондарёнинг Сариосиё ва Узун, Тошкент вилоятининг Бўстонлиқ туманига қилинган босқинчилик туфайли 20дан кўпроқ аскарлар ҳалок бўлди. Етказилган моддий ва маънавий зарарнинг эса чеку чегараси йўқ. Биргина пойтахтимизнинг Абдулла Қаҳҳор кўчасидаги портлаш оқибатида 20га яқин хонадон вайрон бўлди. Бу оилаларга 500 миллион сўмлик зарар етказилди. Хонадон соҳиблари, болалар, қариялар чеккан изтиробларни ҳеч бир ўлчов билан ўлчаб бўлмайди.

Судда жабрланувчи сифатида қатнашган Адиба Хўжаеванинг кўргазмасига қараганда, Тошкентдаги портлашлар натижасида укаси Муҳаммад Хўжаев ҳалок бўлган. «Узоқ қидирувлардан сўнг укамнинг еттита бармоғи, икки товони ва бир парча гўштини топиб, қабрга қўйдик», дейди жабрланувчи алам билан.

Жамшид Ҳабилов жуда истеъдодли банкир эди. Эндигина 25 ёшга тўлган бўлса-да, Ташқи иқтисодий фаолият Миллий банкида нуфузли лавозимда ишларди. У ҳам жиноий гуруҳ амалга оширган терророрнинг қурбони бўлди. Судда жабрланувчи сифатида сўзга чиққан Жамшиднинг отаси Ҳаким Ҳабиловнинг кўз ёшларини кўриб қалбингда жиноятчиларга нисбатан қаҳр-ғазаб жўш уради.

Суд жараёнида сўзлаган барча гувоҳ ва жабрланувчилар суддан жиноятчиларга шафқат қилмасликни, жиноятларига яраша жазо тайинлашни талаб қилмоқда.

Буюк рус ёзувчиси Лев Толстой «Ўз айбига иқрор бўлмаслик — айбни кўпайтириш демакдир», дейди. Жиноятчилар бугун ўз айбларини тан олмай, қочиб юришган бўлса-да, албатта уларга нисбатан одил суд ҳукми чиқади. Балки улар ҳукм ижросидан ҳам қочишар. Аммо халқ қаҳр-ғазабидан, жабрдийда оналар қарғишидан қочиб бўлармикан?

Б.УММАТОВ

«ЎзАС» АХБОРОТИ

Шу кунларда Ўзбекистон Бадиий академияси қошида ташкил этилган янги «Истиқлол» галереясида Зайниддин Мирзаев мўйқаламига мансуб рангтасвир асарлари намойиш этилмоқда. Мусаввирнинг 20 дан зиёд экспозицияси таркибидан «Ёшлик», «Натюрморт», «Баҳор», «Дастурхон», «Ҳордиқ», «Ҳаётга интилиш», «Юртимни куйлайман», «Самарқанд», «Ибодат» каби асарлари ўрин олган.

Баҳром ТОЖИЕВ

ҚЎШИҚЛАР ГУЛДАСТАСИ

Мустақиллигимизнинг 9 йиллиги муносабати билан турли соҳа ходимлари қатори бир гуруҳ ёш, истеъдодли санъаткорлар ҳам ҳукуматимизнинг юксак мукофотларига сазовор бўлишган эди. Яқинда муҳташам Халқлар Дўстлиги саройида халқимизнинг ана шу суюкли санъаткорлари иштирокида мухлисларга чиройли қўшиқлар гулдастаси армуғон этилди. Айниқса, Ўзбекистон халқ артисти Марям Сатторова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Собиржон Мўминов, Муҳриддин Холиқов, Равшан Комилов, Илҳом Фармонов, Қиличбек Тожиев, Маҳмуд Намозов ижро этган дилбар тароналар, шунингдек, Абдухолиқ Мамарасуловнинг ичакузди ҳангомалари йиғилганлар завқига завқ, кайфиятига кўтаринкилик бағишлади.

Ж.ИСКАНДАРОВ

РАҚСНИНГ СИРЛИ ОЛАМИ

Учрашув

Мустақиллигимизнинг 9 йиллиги арафасида давлатимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирланганлар орасида «Тановар» рақс жамоаси балетмейстери Муяссар Сотиболдиева ҳам бор. Унга «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист» унвони берилди.

Ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, Муяссархон Сотиболдиева рақс билан яшайди. Буни мен унинг мактабда ўқиётган қизалоқлиги даврида, Тўрақўрғон марказида ташкил этилган «Дилшод» ашула ва рақс ансамблига қатнай бошлаганидан бери биламан. Эсимда, у маҳалла болаларини тўплаб, рақслар ижод этиб, «концертлар» қўйиб берарди. Ундаги бу интилишни ўз вақтида илғаган онаси Ҳақиқатхон ая қизини ансамблга етаклаб борган эди. Муяссархон рақснинг илк сабоқларини устози Валентина Герасимовадан олди. Унинг йилдан-йилга рақс маҳорати ошиб борди. Туман ва вилоятда ўтказилган ёш раққосалар кўрикларида ғолибликни қўлга киритди. У республика миқёсида ўтказилган «Марҳабо талантлар!», «Чашма», «Доира рақсга чорлайди» каби кўрикларда ҳам фаол иштирок этди.

Рақкоса кейинчалик санъаткорлар Юлдуз Исматова, Қодир ва Акбар Мўминовлардан рақснинг илҳомбахш сирларини ўрганди. Муяссархон ўз рақслари билан дунё кезди. Унинг рақслари Венгрия, Болгария, Туркия, Голландия, Белгия, Франция, Япония каби хорижий мамлакатларнинг санъат мухлисларига манзур бўлди. У устоз сифатида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Наима Юсупова, «Ниҳол» мукофоти совриндори Гулшода Абдиева каби ўнлаб шогирдлар тарбиялади.

— Рақс олами — бу тинимсиз меҳнат, ижод, чуқур ўрганишни талаб этадиган хазинадир, — дейди у. — Рақс маликаси Мукаррам Турғунбоева ишлаган, унинг пойқадами теккан саҳнада ижод қилиш мен учун катта бахт. Рақснинг ҳали забт этилмаган чўққилари, очилмаган булоқлари кўп. Уларни эгаллашда Ўзбекистон халқ артистлари Маъмура Эргашева, Дилафрўз Жабборова, Қодир Мўминов каби элга ардоқли санъаткорлар билан ҳамнафас бўлиб ишлаётганимдан доимо бахтиёрман.

Санъатнинг сеҳрли оламида Муяссархоннинг издошлари янада кўпайишига тилакдошмиз.

Абдураҳим МАХСУМОВ

САМАРҚАНДЛИК МУСАВВИРЛАР КЎРГАЗМАСИ

Акмал Икромов номидаги Самарқанд давлат қўриқхона-музейида мусаввирлар Эргаш Қаҳҳорий ва Мирсаид Саматов асарлари кўргазмаси намойиш этилди.

Э.Қаҳҳорий ўзининг Самарқанд шаҳридаги «Мажнун» ҳайкали, Афғон урушида ҳалок бўлган жангчилар хотирасига бағишланган бюст ва барелефлари, Иштихон туманидаги Сўфи Оллоёр ҳамда Алишер Навоий, Ургут туманидаги Ш. Рашидов ҳайкаллари ва бошқа асарлари билан санъат мухлисларига яхши таниш. Ушбу кўргазмадан ижодкорнинг замондошлари портретлари жой олган. Уларда мусаввир қаҳрамонларининг инсоний фазилатларини улуғлаш билан бирга, уларнинг руҳий кечинмаларини очиб беришга интилган.

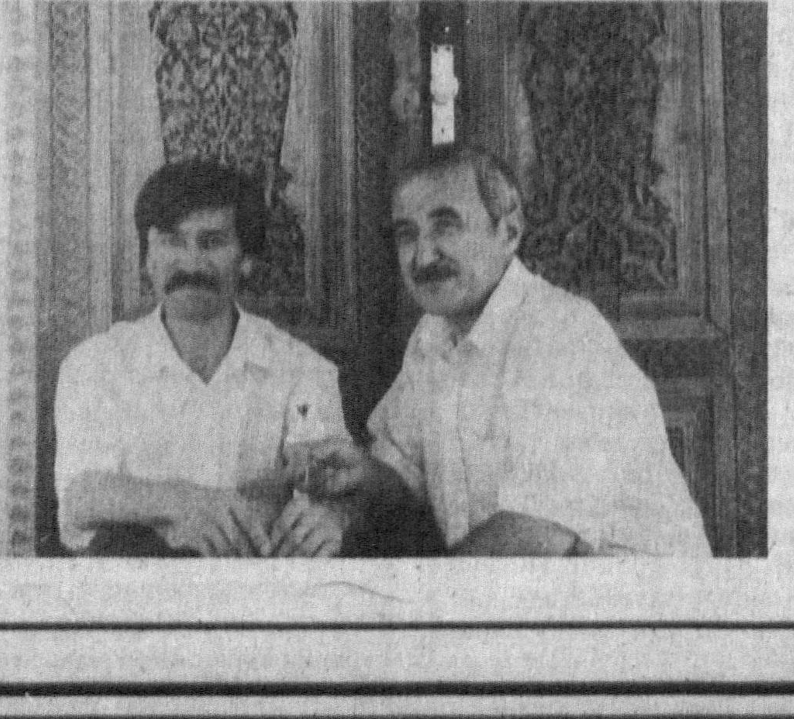

Кўргазмада таниқли рангтасвир устаси М. Саматовнинг 226дан ортиқ асарлари намойиш этилди. Унинг «Ғилон қишлоғи», «Шеърият», «Озодликка парвоз», «Шоҳизинда» каби асарларида халқимизнинг миллий характери, боқий қадриятлари ўз ифодасини топган.

Дилсора СУЮНОВА

Зебо МИРЗАЕВА

ШУЪЛАЛАРГА ҒАРҚ БЎЛГАН МОҲТОБ

ВАТАН

Қасамки,
ўлдирар бир куни кўрлар,
Томирингда оқов қонинг бўламан.
Жонбахш кучоғингга жимгина
сингган
Бир ҳалол қурбонинг бўламан.
Отамдай рози бўл,
Онамдай севгин,
Мен ҳам сеникиман — ўксик
қизингман.
Бағрингда минг йиллик тошлар
тўсиғин
ёриб чиқаётган бир илдизингман.
Ҳайқирмадим пасту баландда туриб,
аммо тола нурдай ўтаркан ёдим —
Кўкка олиб учар озод Руҳимни
Кўксимни қиличдай кесган фарёдим.
Ўсаман энг оғриқ дардларинг билан
Ҳеч ким юрагимга бўлолмас қози.
Балки занглаб ётган диллар
қулфини
Парчалаб ўтади Руҳим овози.
Мен кимман?
Ғамингга ғамдош бўлмасам,
Яралмасам ёруғ қийноқларингдан?
Бошига осмонни кўтарган тоғдек
Ўсиб чиқолмасам тупроқларингдан?
Узоқ-узоқларга қараб англадим —
Қайданман, қаёнман ва
кимникиман?
Кўнглимники эдим ва бир кун
билдим,
Ундан ҳам олдинроқ
раббимникиман.
Ҳукм эт, шаҳидинг бўлмоғим учун,
Жаннат кўкларини ташлаб келурман.
Сен чақир, ортимдан бутун бир
халқни
Ҳисор тоғларидек бошлаб келурман.
Севмасанг ҳам қаттиқ севавераман,
Чидайман хорларнинг таъна
тошига.
Шунчаки ўлмайман,
Шунча ишқ билан
Кўтариб ўлурман сени бошимга.
Бир оз кўнглимники бўлдим,
ўксиган,
Раббимники бўлдим, шубҳасиз,
бироқ,
Борим-йўғим билан сеники эдим,
Сеники бўлурман,
Эй АЗИЗ ТУПРОҚ.

* * *

Саҳролар бағрида адашган
Иссиқ ёмғирлардай ёғсайдинг,
Намиққан тупроқлар кўксида
Маҳфуз гиёҳлардек уйғонсам...

Исминг хушбўйлари тўкилса,
Руҳинг титроғида оқсайдим...
...Оловли уммонни сипқорган
Тунги осмон каби тўлғонсам...

...соянг тушиб ўтса нигоҳларимга!
Қўлинг топиб борса қалбимни.
Овозинг сачраган ҳавога
Шивирлаб боссайдим лабимни!

...Овозинг ўпсайдим, овозинг!..

Сукунат бўғриққан тунлардан
суғуриб олсайди овозинг.
Дилимни ечсайдим беҳадик —
кўрсайдинг қўлларим парвозин!

Нафасинг ўтидан яралсам,
Тушларимдан тушиб келсайдим...
Бир лаҳза ўзимни унутсам,
Бир лаҳза ўзимни билсайдим!

Берсайдинг руҳимга тириклик,
Кўзларинг бир тола нурини,
Шамоллар қўйнида чайқалган
Беҳуш майсаларнинг умрини.

Йиқилсам, бағрингга йиқилсам,
Юрагингга етарми йўлим?
Оқиб бораяпман умрингга
Қўлларимдан ушла, севгилим...

* * *

Сенинг исминг — муқаддас оят
Фаришталар зикр этар бетин.
Сенинг исминг — жаннат эшиги,
Тополмадим бу эшикни мен...
Сенинг исминг — Арш этагидан
Қадр туни тўкилган хаёл.
Етолмадим бу осмонга мен,
Олиб кетди ўзга бир аёл...
Мана энди муддаий каби
Тикиламан кўкка изнсиз.
Сенинг исминг меники эди,
Қолиб кетдим энди исмсиз.
Сенинг исминг — илоҳий бир туш —
Қаландарлар минг йил тиланган.
Сенинг исминг — бошга қўнмас қуш,
Менинг ғамим учун танланган!..
Сенинг исминг... ғанимлар еди,
Ҳар зарраси юрагимда доғ.
Исминг – менинг ҳаётим эди,
Яшолмадим бу умрни.
Оҳ!...

* * *

Ўша оқшом ўзгача эди,
Ёнарди тун, ёнар эди боғ.
Нима эди сиздаги туйғу?
Нима эди мендаги титроқ?..
Ловулларди аллақайдадир,
Шуълаларга ғарқ бўлган моҳтоб.
Кўзимдаги маъюс суратда
Титрар эди ўксик бир жавоб...
Пойимизда кузги хазонлар —
У баҳорнинг сарғиш хатлари.
Бунга мени сиз эмас, асли
Бошлаб келган эди дардларим...
Жаннат юзин осий қулига
Оллоҳ бир бор қилганидай дуч —
Мени сизга кеч учраштириб,
Қисмат мендан олар эди ўч.
Етмасмиди шунча изтироб,
Камми эди шунча ғам, пушмон...
Ловулларди аллақайдадир
Юлдузларни йиғлатган осмон...
Йиллар ўтди, йиллар ва ҳануз
Дилни тиғлар умидвор сўроқ:
Нима эди мендаги туйғу?
Нима эди Сиздаги титроқ...

Шарқ юлдузи

Журналларни варақлаганда...

Адабиётимиз, маданиятимиз ва санъатимиз тарихида «Шарқ юлдузи» журналининг ўз ўрни, ўз хизмати бор. Бу йил журнал ташкил топганига 70 йил тўлди. Ушбу сана муносабати билан журналнинг 2-сонида берилган табрик сўзида ёзувчи Носир Фозилов, жумладан, шундай дейди: «Мабодо, Сени нимагадир, кимгадир ўхшатиш лозим бўлса, мен Сени фақат она халқимга — танти ўзбекка ўхшатган бўлардим».

Чиндан, халқ ҳаётининг, маданиятининг холис кўзгуси бўлиб келган бу нашр адабий-ижтимоий жараённи имкон борича кенгроқ қамраб олишга интилмоқда. Хусусан, журналнинг 2-сонида берилган бир қанча насрий асарлар: Жонрид Абдуллахонов ва Абдул Қодир ҳикоялари, Хуршид Дўстмуҳамедовнинг «Бозор» романи(давоми), Отаулининг «Улус» номли насрдаги достони шундан далолатдир.

Тарихимизнинг исломгача уч-тўрт минг йил бурунги даврида бўлиб ўтган воқеалари қаламга олинган Омон Матжоннинг «Ардахива афсонаси» асари, Жуманиёз Жабборовнинг «Асрим» туркум шеърлари ҳам журналнинг шу сони мундарижасини бойитган. Шунингдек, ёш шоирлар Каромат Дўстматова, Ғайрат Мажид, Қудрат Бобожон ва бошқаларнинг машқлари бугунги ёшлар шеъриятидаги изланишлар ҳақида муайян тасаввур беради.

Ижтимоий-тарбиявий ва маърифий жиҳатдан бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган «Равшан» пиесасинин(Ш.Рашидов ва И.Акрам қаламларига мансуб) топилиб, журналда эълон қилингани драматургиямиз тарихидаги сезиларли воқеа бўлди. «Мерос ва қадрият» рукнида берилган А.Жуманазаровнинг «Мужаддидийа тадқиқотининг Мовароуннаҳрдаги силсиласига оид айрим мулоҳазалар»и ҳиндистонлик нақшбандий шайх Аҳмад Сирҳиндий асослаб берган Мужаддидийа тариқати ҳақида батафсил маълумот беради.

«Шарқ юлдузи»нинг навбатдаги 3-4 сони аввалида ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўстнинг журнал 70 йиллиги муносабати билан ёзган табриги берилган. Унда таниқли адиб: «Шарқ юлдузи»нинг ўзбек адабиётида тутган ўрнини ўлчайдиган тошу тарози топилмайди. Назарга илинадиган асарларнинг кўпи шу журналда босилган», деб таъкидлайди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Ориповнинг «Фикримиз ва зикримиз» номли мақоласи бугунги кунда зиёлиларимиз олдидаги муҳим вазифа — миллий истиқлол ғоясининг тамал тоши бўлиб хизмат қила оладиган яхлит концепцияни ишлаб чиқиш масаласи ҳақида. «Мафкура», яъни «ҳал қилувчи фикр» хусусидаги айрим фикрларимни жамлаб туриб, айтгим келадики, — деб ёзади муаллиф, — фикр ва сўз имконияти ҳам, мияда пишиб етилган ўзбекона фикрни ўзбек тилидаги сўзларда мухтасар ифодалашнинг имконияти ҳам оламжаҳон-очун қадар чексиздир. Бу чексиз имкониятлардан мумкин қадар самаралироқ фойдаланиб улгуриш керак, холос».

Журналнинг бу янги сонида бир йўла икки — Шойим Бўтаевнинг «Бир кунлик куёв» ва Наби Жалолиддиннинг «Ковак» номли қиссалари, Асад Дилмуроднинг «Фано даштидаги қуш» романининг иккинчи китоби аввали ҳамда Эрвен Умеровнинг С.Нагаев таржимасидаги «Ёлғизлик», «Қора поездлар» ҳикоялари эълон қилинган. Таъкидлаш жоизки, ушбу сонда «Назм» рукни ҳам жуда ранг-баранг. Сиз шоирлардан Икром Отамурод, Шаҳрибону, Гулчеҳра Раҳимова, Садриддин Салим Бухорий, Вафо Файзулло, Сирожиддин Рауфнинг янги шеърларини ўқиш имкониятига эга бўласиз. «Мушоира» рукнида эса ёш ижодкорлардан бир гуруҳининг машқлари билан танишасиз. Шунингдек, мумтоз адабиётимиз тадқиқотига доир бир қанча мақолалар ҳам эълон қилинган.

Роман ва замон

МУМТОЗ ТАСВИРНИНГ ЮКСАК БАДИИЯТИ

Зайнаб образининг сиру синоатлари

Зайнаб — муштипар ва муте аёл, Зайнаб — беозор ва бўш-баёв келинчак, у хўрликларга чидаб юраверади, қаттол опаси Хушрўй бўлмаганда қотиллик ҳам қилмас эди қабилидаги асоссиз фикр ва қарашларга қўшилиб бўлмайди. Бундай талқинларнинг нотўғрилигини исботлаш — Зайнаб образининг асл моҳиятини тўғри баҳолаш қодирийшуносликда, умуман, ўзбек романчилиги тадқиқида муҳим илмий-эстетик вазифа ҳисобланади.

Сўнгги йилларда мазкур образнинг янгича талқинлари юзага келди. Бу жиҳатдан адабиётшунос олим Умарали Норматовнинг фикрлари диққатга сазовор.

Зайнаб асарда илк бор келинликнинг расм-русумлари ва одобларига риоя қилган ҳолда кўринади. Мажбурият кучи билан уйланган Отабекнинг унга куёв сифатидаги муомаласи жуда совуқ. Бундай муносабат оз эмас, икки йил давом этади. Зайнаб буни билиб, жим юраверади.

У.Норматов Зайнабнинг бу аҳволини қуйидагича талқин қилади: «Ёзувчи Отабек билан Зайнабнинг никоҳдан кейинги муносабатлари тасвириданоқ ихтиёрсиз никоҳ, жавобсиз муҳаббат қурбони бўлган бу аёлга нисбатан ачиниш уйғотади. Зайнаб келинлик удумига кўра одоб билан ўрнидан туриб, Отабекка чой узатганида куёвидан илтифот ўрнига дакки эшитиш келинчак учун нақадар ҳақорат эканини биламиз. Бунинг устига куёвнинг ёш келин ёнига ойлаб йўламай, ўзини олиб қочиб юриши аёл учун хўрлик эканини билиб, Зайнаб ҳолига ачинамиз. Айни пайтда Отабекнинг ҳолини ҳам англаб турамиз. Бошида Зайнаб буларни ўзига қаттиқ олмайди. Муштипар, муте аёл бундай хўрликларга чидайди. Аммо хўрликлардан бора-бора унинг ҳам кўзи очила боради. Кечикиб бўлсада, совуқ муносабатларнинг туб сабабига тушуниб, аламидан иложсиз ўртанади»(«Қодирий боғи», 1995).

Бизнингча, асар бадиий ҳақиқатида Зайнабнинг хўрланишини кўрсатиш мақсад қилинмаган. Агар шундай бўлса, Отабек, Юсуфбек ҳожи, Кумуш маънавий қиёфаларига соя солинган бўларди. Кундошлик балосини қоралаш амалга ошмасди. Оилада Зайнабга, Отабекнинг қатъий муҳаббатсизлигидан ташқари, ҳеч ким хўрлаш тарзида муносабат қилмайди. Ҳатто Ўзбек ойим Кумуш Тошкентга келгунича «Зайнабка ялиниб, ялпоғланиб кун кўриб келган». Шунинг учун уни муштипар деб бўлмайди.

Зайнаб — бадавлат хонадон қизи. У ўша давр таомили бўйича турмушга чиққан. Эрнинг совуқ муносабатидан сўнг ажралиб кетиш учун етарли имконга эга. Бунинг устига Отабек уни жавобсиз муҳаббатга бўйин эгиб юришга мажбур қилмайди, аксинча, унинг учун Зайнабнинг кетгани яхши. Шу сабабларга кўра ҳам Зайнаб мутлақо муте аёл эмас.

Умуман, «Ўткан кунлар» романи қаҳрамонларининг маънавий қиёфаси, улар характерига юкланган маъноларни бирданига ва осонгина тушуниш қийин. Қаҳрамонлар ҳаракатлари, руҳиятлари, ўзаро муносабатлари бир-бирлари билан чамбарчас боғланиб кетади ва ҳар бир ҳаракат ёки ҳолат ғоят сермаънодир. Бунинг устига тасвирда ҳар қандай маъно ҳеч бир ўринда қуруқ ва яланғоч ифодаланмайди. Турли ҳолатлар ва маънолар қоришган ҳолда келади. Баъзан биргина сўз, кичик бир чизги, ҳатто кўп нуқта жуда катта маънолар ташийди. Назаримизда, китобхон ва ижодкорларгина эмас, балки адабиётшунос ва мунаққидлар ҳам Қодирий бадиий тасвири, жумладан, «Ўткан кунлар» матнидаги сермаъноликни тўғри англашлари учун тасвирнинг бундай хусусиятларини эътиборга олиш билан бирга, ўтмиш миллий қадриятларимизни, урф-одатлар, ўша давр кишилари маънавияти, ахлоқи, психологияси ва фалсафасини ўз ҳолича, холис идрок этишларига тўғри келади. Қодирий қаҳрамонлари ўша муҳитда эркин ҳаракат қилишади, айни пайтда, адиб уларнинг ҳаракатларини жуда қисқа, сиқиқ, бунинг устига ниҳоятда холис тасвирлайди. Буни Зайнаб образи тасвирида кўриш мумкин.

Таъкидлаш жоизки, Қодирий Зайнабнинг ҳаракатларини зоҳиран бўш-баёвлик, беозорлик ва мутеликдай кўрсатади. Аслида бу билан Зайнабнинг ботинан писмиқлик, кучли адоватчилик ва сурбетлик хислатларига ишора қилади(зоҳиран эса яширади).

Синчиклаб кузатсак, Кумушнинг Тошкентга келиши маълум бўлгандан сўнг Отабек Зайнабга ёлғондан яхши муомала қила бошлайди. Шунинг учун бир ўринда Ўзбек ойим уларнинг «кутилмаган равишда очилиб сўзлашиб ўтирганлари устидан» чиқиб қолгани тасвирланади. Шу лавҳада Зайнаб қайнонасининг томдан тараша тушгандай гапларини англаб етмагани кўрсатилади. Салдан сўнг у қайнотасининг Кумуш келаётгани учун қилган насиҳатларини эшитаётиб, ўзига шу вақтгача тарафдор бўлиб келган қайнонада жуда тез содир бўлиб қолган ўзгаришни тушунади: «Дўстни душман ёнида кўриб билинар-билинмас қилиб энтикди». Бу энтикиш хўрланиш изтироби эмас, аксинча, унда адоватчилик кўриниш бермоқда. Зайнабнинг қайнотаси саволларига мужмал жавобларида бу янада равшанроқ намоён бўлади.

Шундан кейинги Отабек ва Зайнабнинг суҳбати уларнинг кучли руҳий ҳолатлари ифодаси билан уйғун ҳолда тасвирланади, суҳбат ёрқин гавдаланган руҳий тўқнашувга айланади. Кўрамизки, Отабек ёлғонларини «оғзига келиб қолган гап» тарзида, «Нимани сабаб қилиб кўрсатишни ўзи ҳам билмас»дан(гўё Кумуш келишидан бехабар, бу отасининг иши, Кумушга «бошдан суюб уйланган, ҳозир ундоғ эмас», мизожи заиф ва ҳоказо) гапириб юборади, Зайнаб суҳбатни «кучланиб кулган ҳолда» бошлайди, сўнг илк бор эрига таъна ва гиналар ёғдиради, ўзига муомаласини қоралайди, ниҳоят, муҳаббатини алам билан тан олади. «Менга сизнинг мизожингиз керак эмас. Ўзингиз!.. — деди ва йиғлаб юборган ҳолда Отабекнинг қучоғига ўзини ташлади».

Суҳбат тасвиридаги Зайнабнинг гинаси ва рашки, унинг характерига хос писмиқликнинг портлаб намоён бўлиши кучли адоватчиликнинг бошланаётганидан далолатдир. Унинг суҳбат охирида кучли дарду алам билан эрига ўз ишқини ошкор этишини Қодирийнинг соҳир қалами аниқ ва таъсирчан чизган, холос. Буни гўё ноҳақ хўрланган Зайнабни бутунлай оқловчи фожиа сифатида тушунмаслик лозим. Маълумки, Зайнабни оқлашда кўпроқ шу лавҳага асосланадилар. Муаллифнинг ўзи кейинроқ Зайнаб характери тасвирида унинг бу ҳаракатини писмиқлик сифатида баҳолайди.

Зайнабнинг қудаларни кутиш юмушларини чаққон бажариши унинг яхши аёл эканлигига далил бўла олмайди. У сиртдан хафа эмасдай кўринса ҳам, зимдан қалбини адоват асло тарк этмайди.

Аёллар меҳмондорчилигида Кумуш уялганидан овқат ейвермагач, Ўзбек ойим: «Эшикдан киришингданоқ сансирай бошлаганим учун хафа бўлдингми», дея кўнгил сўрайди. Меҳмонлар одатда одамни ўзига яқин олганда сансираб мурожаат қилиниши ҳақида гапиришади. Шунда Зайнаб: «Мени ҳам чимилдиқдан чиқишим билан сансираган эдилар», дея гап қўшади. Бу гапдан унинг қайнона олдида ўзини Кумушдан устун қилиб кўрсатиши англашилади.

Отабек Кумуш ва қайнонаси билан саломлашгани бораётганини кўрган Зайнаб «югурганича Отабек орқасидан меҳмонлар олдига кирди. ... сўрашиш тамом бўлгандан кейин... Отабек онасининг ёнига, Зайнаб эса унинг ёнига ўлтурдилар». Суҳбат асносида Ўзбек ойим Кумушни Отабекка, Зайнабни ўзига ўхшатганида(Отабек ҳазилига жавобан), Зайнаб «ўзини Отабекдан четка қоққани учун Ўзбек ойимга ғижинди».

Кечга томон Отабек Кумуш турган уйга киради. Зайнаб уни таъқиб этган ҳолда чой кўтариб киради. Натижада, Кумуш Отабекка сўз ўйини билан икки йиллик айрилиқлар сабабчилари ва ўзининг узрхоҳликларини айтиб олади. Зайнабнинг фаҳми ҳеч нарсага етмайди. Шунда Отабек «Кумушнинг ҳусндагина эмас, ақлда ва бошқада Зайнабдан неча баробар юқорида эканини ўйлади».

Шу лавҳа охирида Зайнаб ҳаракатлари Кумушдагина эмас, китобхонда ҳам ижирғаниш уйғотади.

Кумуш Зайнаб билан муроса қилиб кетишни ният қилиб келган эди. Дастлаб тотув бўлиб кетишга ҳаракат қилди, кундоши андишасини жойига қўйди. Умуман, маданиятли ва ақлли Кумуш Зайнаб билан самимий муносабат ўрнатиб кетиши мумкин эди. Лекин, афсуски, Зайнаб Кумушни кундошлик можароларига тезроқ етаклади.

Зайнаб қилиқларидан сабр косаси тўлган Кумуш, келганидан ўн беш кун ўтгач, холи қолганларида у билан астойдил тортишади. Зайнабнинг жанжал пайтида, нега ёлғиз қолганимда олдимга кирмайсиз, деб гинахонлик қилган Кумушни кўнгли эгриликда айбламоқчи бўлиши, Кумуш уч-тўрт кунга меҳмонман, деганида, қувонганидан қасам ичиб юбориши, гапдан илиниб, Отабек ўзини яхши кўрмаслигини билдириб қўйганидан сўнг, гўё эри сенсиз туролмайман, деб ҳар куни неча марталаб ваъда бериши ҳақида ёлғон тўқиб юбориши тасвирланади. Кейинроқ хонасида ухлаб қолган Отабекнинг ёнида пашша қўриб ўтириши билан Кумушга аёвсиз зарба бериши кўрсатилади. Бу эпизодларда Зайнабни оқлайдиган бирон-бир чизгининг ўзи йўқ.

Юқоридаги айрим кузатишларимиздан сўнг тадқиқотчи Х.Лутфиддинованинг мана бу фикрларига эътибор берайлик: «Зайнабни қоралашга бизда етарли далил йўқ... Кумушбибини... гина-кудуратсиз, адоватсиз, ҳожи оталари айтганидек, эгачи-сингилдек кутиб олди. Эри ва кундоши оралаидаги муҳаббатни тан олганлиги учун ҳам муросага кўнди. Ҳатто кундоши уни холи топиб сўз билан «чақиб-чақиб» олганда ҳам Зайнабни «тўппи тикиб» ўтирган ҳолда кўрамиз»(«Ўзбек тили ва адабиёти», 1993,4-сон).

Ажабо, тадқиқотчининг мана бу сатрларга кўзи тушмаганмикан: «орадаги гап-сўз тўхтагандек бўлди. Кумуш тиззасини қучоқлаб ниманидир хаёлида, Зайнаб бўлса қатимини узун тортиб тўпписини тикар эди. Анчагина шу ҳолатида қатим тортгандан сўнг Зайнаб секингина қаршисидаги ғайри расмий ёвга ёвларча қаради. Узоққина қараб тургандан кейин ўзига ҳам сездирмаслик қилиб энтикди». Кўринадики, Зайнаб жимгина «тўппи тикиб» ўтиргани йўқ!

Шу пайтгача гап ва ҳаракатлар билан аёвсиз(албатта, ошкора эмас, пинҳона) чақиб олишлар Кумуш томонидан эмас, фақат Зайнаб томонидан бўлади-ку?! Кумушнинг жанжали асло жиззакилик эмас. Зайнабнинг пинҳоний, айни пайтда кучли адоватлари таъсири натижасидир. Қодирийшунослик ва адабий жамоатчиликда Кумуш ҳам кундошликда жиззакилик қилади, деган фикр Зайнабни беозор қилиб кўрсатишга йўл очмоқда. Бу билан Зайнаб образининг асл моҳияти нотўғри баҳоланмоқда ва Кумуш маънавияти бузиб талқин қилинмоқда.

Бизнингча, Кумушнинг ҳомиладорлиги маълум бўлгандан кейин Зайнабнинг шу пайтгача бўлган яширин ички адовати ошкора адоватга айланади. Муаллиф буни Кумушнинг онасига хатидаги қуйидаги чизгиларда кўрсатади: «Ўткан хатларимда кундошим билан муросамиз келишмай турганини кулгулик тарзида ёзган эдим. Зайнабнинг битмас хусумати эса ғолибо(асосан) маним икки қатлигим ошкор бўлган кундан бошланди... биз икав қўйиб берсалар гўё бир-биримизни еб-ичмакчи эдик... У кунлардаги ҳолимдан ўзимга энди ҳисоб беришка ҳам уяламан».

Зайнабнинг ошкора адоватга ўтган пайтдаги қиёфаси ва ҳолати шундай эди: «Уч-тўрт ойнинг ичида киши танимаслик ҳолга тушкан эди. Илгариги тўлалиги ярмисини йўқотгандек тусига қаримсиқлик кирган, кўз ҳаракатида ҳам бир бесаранжомлик зоҳир ва буларнинг устига ҳар қачон унда кўрилган «оғирлик» ўрнига асабийликка яқин бир вазият ўлтургандек эди».

Маълумки, Зайнаб ва Хушрўй характерларининг қиёсий тавсифи, айниқса, Хушрўйнинг Зайнабга таъсири масаласи ҳақида адабиётшуносликда жуда кўп ёзилган. Бизнингча, Зайнаб характери мантиқи тавсифи унинг писмиқлигини таъкидлаш мақсадинигина кўзда тутмайди. Тавсифгача ҳам Зайнаб характери етарли ва бадиий етук тасвирини топган. Бу ўринда асосий маъно Зайнаб характери келгусида разиллик ва қотиллик қилишга руҳан ва маънан тайёрлигини асослаш, бадиий далиллашдир.

Синчиклаб кузатсак, опа ва сингил суҳбатида Хушрўй Зайнабнинг шу пайтгача бўлган ҳаёти маъноси, ҳозирги турмушидаги аҳволини баҳолаб қолмасдан(мавжуд тадқиқотларда масаланинг фақат шу қирраси ёритилади), келажакда қандай бўлишини ҳам аниқ кўрсатади.

Зайнаб тўғри маслаҳат беришни ўтинганда, Хушрўй: «Чиқ эрингдан», дейди. Зайнаб эрини «кўзи қиймас»лигини билдиради. Эгачиси: «Жавоб сўрасанг, сени талоқ қилишга эрингнинг кўзи қияди», дея бор ҳақиқатни ўртага ташлар экан, Зайнабнинг эрдан чиқишдан бошқа чораси йўқлигини, бунинг аксини қилса, турмуши ҳасратдан аримаслигини айтади. Зайнаб кундошининг тинчини бузиб юравермишни маъқул топганда, Хушрўй аччиқ ҳақиқатни гўё башорат қилади:

«— Сен тинчитмасанг, — деди Хушрўй, — бошқалар сени тинчитар.

— У нима деганингиз?

— Яъни роҳатини бузаверсанг, эринг сени қўяр...».

Зайнаб Кумуш ҳаловатини бузиб юравериш мумкин эмаслигини англаб етди. Асосий бадиий маъно шундан иборат.

Хушрўй синглисини қотилликка етаклагани йўқ. Унинг характери тасвирида бундай маъно ҳам, чизги ҳам мавжуд эмас. Суҳбат давомидаги шундай маънони ифодалаганга ўхшаш руҳий ҳолатлари, юз ва кўз ҳаракатлари, баъзи сўзлари унинг ўз ҳаёт фалсафасидан ғурур ва қониқиш маъноларини англатади, холос. Уларни Зайнабни қотилликка ундаш чизгиси сифатида тушунмаслик керак.

Хуллас, мазкур суҳбатдан кейин Зайнабнинг феълатвори ўзгаради, ошкора адовати барҳам топади. Бу ҳақда Кумушнинг онасига хатида шундай ёзилади: «Шу йўсун Зайнаб билан уятсизча кўб олишдик, бу ит-мушукликдан биз зерикмасак-да, куёвингизнинг жонидан тўйдираёздик. Мундан бир мунча илгари ул биз икки кундашнинг юзимизга: «Агар шу ҳолда давом этаберсаларинг, икавларингга ҳам баробар жавоб бериб қутуламан», деди. Унинг бу таҳдиди иккимизга эмас, балки биттамизга хос эди. Мен бу таҳдиддан албатта қўрқмадим, аммо «Зайнаб тушуниб қолмаса эди», деб қўрқдим. Дарвоқиъ натижа мен қўрққанча бўлди. Зайнаб бу таҳдиддан сўнг онасининг уйига аразлаганнамо кетиб қолди. Улардан ҳам яхшигина дакки еган бўлса керак, бир неча кундан сўнг ёвошкина бўлиб қайтиб келди. Энди шу воқиъага икки ой чамаси вақт ўтди ва лекин орамиздан жанжал чиқмади. Мен жўрттага баъзи гапларни тескариликка олиб кўрсам ҳам ул чурқ этмайдир. Унинг бу ҳоли маним учун яхши эмас...». Демак, Зайнаб ботинан ёвуз душманлик, қотилликка тайёр адоват, зоҳиран ўзини ўта беозор қилиб кўрсатиш йўлини танлайди.

Қодирийона етук тасвирга хос сермаънолилик, юксак холислик, тиғизлик Отабекнинг Кумуш ўлими арафасида туш кўриши лавҳасида ёрқин намоён бўлади. Таъкидлаш зарурки, лавҳадаги Зайнаб билан боғлиқ чизгиларда катта бадиий маънолар бор. Отабек гулзорини топтаган сигир — «сариқ сочлик албасти» Зайнаб эканлигини зукко китобхон ҳис эта олади. Уйғотганда ёнида Зайнабни кўриши тасвирланиши шундан(аввал хаёлан Кумушни кўрган эди!). Тушдаги босинқирашдан сўнг Отабекнинг юраги гуп-гуп уради, вужудини тер босади. Ётган жойида ағдарилиб олади. Қарангки, шунда «Зайнабнинг кўзи оҳистагина очилиб яна ёпилади». Унинг муҳаббати беғубор бўлса, Отабекнинг азобларини ҳис этмасмиди?! Далда бермасмиди? Йўқ! У қотиллик ташвиши билан банд! Дарҳақиқат, у — Отабек тақдири учун алвасти!

Кумуш ўлим арафасида қийналаётганда, Зайнаб қўлида чақалоқ билан турганлиги икки ўринда кўрсатилади. Мазкур чизгининг маънодорлиги ҳақида фикрлар билдирилган. Асосий маъно Отабек қалбида раҳм уйғотиш ва чақалоқ воситасида унинг меҳрини қозонишга интилишдир. Ғафлатда қолган Отабек қотилликни билгач, Кумуш ҳаётдан кўз юммасданоқ Зайнабга талоқ берди.

Одамлар Зайнабга қандай жазо берилишини кутадилар. Кумуш вафотидан ўн кун ўтгач, Зайнабнинг телба бўлганлиги маълум бўлади. Ақлдан озганлиги тасдиқланиб, устидан жазо кўтарилади. Муаллиф ёзганидек, «ақлдан озиб кўчаларда очиқ кезиш ва кишанга тушишнинг ўзи ҳам Зайнаб учун кичкина жазо ҳисобланмас эди».

Маълумки, асар хотимасида бир йилдан сўнг кечаси Кумуш қабри ёнида бўлган Отабек олдига Зайнабнинг мажнуна ҳолида келиши тасвири бор. Мазкур чизгини етарли бадиий-эстетик идрок этмасдан Зайнаб муҳаббатини оқлаш далили сифатида баҳолайдиган талқинлар ҳам учрайди. Бундай талқин ёки муносабатга қўшилиб бўлмайди.

Гап Зайнабга бир йил аввал талоқ берилганида ёки Зайнабнинг соғлом одам эмаслигидамас. Асосий гап шундаки, Зайнаб муҳаббати — хунук ва маънисиз муҳаббат.

Зайнаб муҳаббати тасвирида фожиийлик чизгилари ҳам бор, албатта. Лекин бу фожиийлик китобхонда ачиниш уйғотадиган маъно ва моҳиятга эга эмас.

Зайнаб муҳаббати, умуман, Зайнаб образи тасвирида Қодирий реалистик эстетиканинг бир муҳим ва мураккаб қоидасига катта маҳорат ва юксак бадиият билан ёндошган. Маълумки, бадиий гўзаллик фожиийлик тасвири орқали ифодаланиши — энг кўп учрайдиган эстетик қоида. Шунингдек, гўзалликни, хунукликни тўғридан-тўғри(ҳажвий ёки кулгили йўлсиз) кўрсатиш орқали ифодалаш қоидаси ҳам бор. Реалистик бадииятнинг юксак даражаларида хунукликни фожиийлик билан қориштириб кўрсатиш йўли ҳам учрайди. Қодирий ана шу кейинги йўл-қоидани Зайнаб образини яратишда қўллаган. Буни адибнинг мумтоз тасвирига хос новаторликнинг муҳим бир белгиси, дейиш мумкин.

Хуллас, Зайнабнинг қисмати ҳам, муҳаббати ҳам ачиниш уйғотадиган эмас, балки нафрат уйғотадиган, инкор этиладиган, ҳеч бўлмаганда маъқулланмайдиган мазмун ва моҳиятга эга. Буни етарли англаш ва тўғри идрок этиш юксак бадиий дидни талаб этади. Қодирийона мумтоз тасвирнинг юксак бадиияти шуни тақозо этади.

Юсуфали ШОНАЗАРОВ,
филология фанлари номзоди

Доимий ҳамроҳ

Йиллар гоҳ сокин ва гоҳ суронли, гоҳ ширин ва гоҳ аччиқ бўлгани каби босиб ўтилган умр йўллари ҳам баланд ё паст, текис ё нотекис бўлиши табиий. Таниқли шоира Гулчеҳра Жўраева қирқ беш йиллик ижодий йўлида кўрган-кечирганларининг сабоғини «Йилларим — йўлларим»(Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2000) номли китобида бадиий ифодалашга ҳаракат қилган. Тўпламдаги илк шеърлардан бирида шоира умр йўлининг азиз, унутилмас, буюк саҳифаси — «юртимизда иккинчи қуёш» бўлмиш Истиқлолни ифтихор ила куйлайди, мустақиллик ҳавоси билан озод заминда яшаш нақадар бахт эканини тараннум этади. Уни боладек севиш, онадек авайлаш ҳар бир ўзбекистонликнинг бурчидир, дейди у.

Кунда ҳам, тунда ҳам,
қаҳратонми, ёз
Меҳрингга энтикиб турган
болангман,
Лозим эрса сенга муҳаббат,
эъзоз
Кўксимга яшириб Онанг
бўламан!

Гулчеҳра Жўраева шеърларида оналик бурчи, садоқати, дарди, ташвиши, қувончи етакчилик қилади. «Аёлсиз хонадон — гулзорсиз ҳовли, офтобсиз уй» демакдир. Шунингдек, шу уйнинг «чинори» бўлмиш эркакларнинг масъулияти икки баробар каттадир:

Агар чин эр экансиз — ёрга
суянч тоғман, денг,
Муҳаббат дарахтига мева осган
боғман, денг.
Ғам кечасин кундузга алмашган
чироғман, денг.

Йўқса бахт этагига толиб
тушган доғман денг...

Умуминсоний, олижаноб фазилатларни улуғлаш билан бирга нохуш хусусиятлардан ранжиш ҳолатлари, авлодни буюк келажак руҳида тарбиялаш ғояларини тўпламдаги «Энг оғир жазо», «Субутсиз одам», «Келажак», «Адолат» ва бошқа шеърларда уқиб оласиз.

«Йилларим — йўлларим» китобидан шоиранинг хориж сафарлари таассуротлари ҳам ўрин олган. «Алвон дастурхон» балладаси ва «Оташ ҳалқа» достонларида тасвирланган ҳаяжонли воқеалар, гўзал ташбеҳлар, ажойиб манзаралар ёдингизда сақланиб қолади. «Ҳаётимдан лавҳалар»да эса Гулчеҳра Жўраева болалиги, ёшлиги, ижоддаги илк қадамлари, устоз ўгитлари ҳақида қисқача маълумот беришга ҳаракат қилган.

Янги китоби билан шоирани қутлаб, ўзи ёзган дил сўзлари йилларига, йўлларига йўлдош бўлсин деймиз:

Менга қушдай енгил қанот бер,
Қояларга тегсин қанотим.
Жиловини узиб қочган шер
Каби чопсин илҳомим оти!

Соҳиба ИРИСХОЖИЕВА,
филология фанлари номзоди

МАЪРИФАТ ЖОННИ ТИРИЛТИРГАЙ

Хожа Бектоши Валий — улуғ ҳикматнавис шоир ва мутасаввиф, Хожа Аҳмад Яссавийнинг издоши. У Хуросонда туғилган. Илм-маърифатни ёйиш ниятида Онадўли ва Рум диёрларига сафар қилиб, у ерларда яшаб қолган Хожа Бектоши Валийнинг номини ҳозир ҳам мазкур ўлкаларда чуқур эҳтиром билан тилга оладилар.

Ҳаммамизга таниш ҳурматли олим, нақшбандия тариқатининг муршиди комили профессор Маҳмуд Асъад Жўшон ҳазратлари ўзининг докторлик тадқиқотида Хожа Бектоши Валийнинг «Мақолот» асарини атрофлича ўрганиб, асарнинг танқидий матнини тайёрлаган. Мана шу тадқиқотнинг матн қисмини адабиётшунос олим Иброҳим Ҳаққул усмонли туркчадан ўзбекчалаштириб муқаддима билан нашр эттирди. Китобнинг масъул муҳаррири фан номзоди Сайфиддин Рафиддиндир.

«Мақолот» ўн бир бўлимдан иборат бўлиб, асарда Шариат, Тариқат, Маърифат, Ҳақиқат мақомлари, комил инсон бўлиб етишиш йўллари, тасаввуф таълимотининг хусусиятлари, илоҳий ишқ каби масалалар ўз ифодасини топган.

Хожа Бектоши Валийнинг «Мақолот» рисоласи куни кеча А.Қодирий номидаги Халқ мероси нашриётида 1500 нусхада босилиб чиқди.

Нодир ҲАСАНОВ

МЕН СИЗНИ СОҒИНИБ ЯШАЙМАН...

Адаб, одоб ва одам

— Нега қаддинг эгик, нега бошинг хам?
Нега нигоҳингни тортади тупроқ?
— Менинг ер устида танишларим кам,
Менинг ер остида дўстларим кўпроқ.

Абдулла ОРИПОВ

Ҳар сафар она юртим тупроғига қадам қўяр эканман, аввало, қишлоқ четида жойлашган қабристонни зиёрат қиламан. Бу табаррук зиёратгоҳнинг такрорланмас, ўзгача бир хосияти бор: у ҳамиша ҳеч нарса билан таққослаб бўлмайдиган заиф, мудроқ сукунатга, қушларнинг чуғур-чуғурига чулғанган бўлади. Ногоҳ ўйларга ботасан киши: дунёга келиб-кетиш, туғилиш-яралиш, тириклик-мавжудлик, яшаш завқ-шавқи, вақт-соати етгач эса куз фаслига хос хазонрезги... Бу ҳаёт фалсафасининг на туби, на чеки-чегараси борга ўхшайди. Ўзинг билиб-билмай абадият чашмасига лаб теккизгандай бўласан киши... Буюк Хайём сатрлари қулоғинг остида жаранглайди: «Келдилар, кетдилар, келишар, кетар...».

Ҳар гал бу ерга келганимда юрагимни аччиқ бир изтироб ўртайди: икки-уч йил аввалгина қучоқлашиб, саломлашиб, ҳол-аҳвол сўрашган, бир пиёла чойни биргалашиб ичишган дўстлар, улфатлар, танишларнинг қадрдон сиймолари энди мармар тош юзига кўчиб, муҳрланиб, қотиб қолган бўлади...

Қабрлар ва тақдирлар... Яқинларнинг, танишларнинг қабрлари, тақдирлари... Эслаб қоладиган бир ҳолат: томчида қуёш акс этгани каби, ўша тақдирларнинг ҳар бирида яқин ўтмишдаги тарихимиз, мустабид тузум руҳияти, ўтган кунларнинг қувончларию фожиалари ярқ этиб кўзга ташланади. «Давр — менинг тақдиримда», дея замонасига бежиз таъриф бермаган эди атоқли ёзувчиларимиздан бири.

Келинг, қимматли ўқувчим, сизнинг ҳамроҳлигингизда ўша тақдирларнинг баъзиларига ҳозирги мустақиллик замони чироғи билан назар ташлаб кўрайлик.

* * *

Баландликка етмай чап томонда жойлашган сағананинг мармар тошига битилган суратдан қошлари қопқора, юзларидан нур ёғилаётган киши жилмайиб қараб турибди. Бу — Абдуллажон ака. Колхоз раиси. Роса қирчиллама 42 ёшида оламдан ўтган. Юрак хуружи орамиздан олиб кетган уни...

Биз одатда «Юрак хуружи туфайли оламдан ўтди», деймиз. Аммо ўша хуруж қурғурни келтириб чиқарган омиллар, сабаблар ҳақида кўп гап айтмаймиз. Афсус, минг афсус...

Абдуллажон ака колхозда оддий техника муҳандиси бўлиб ишларди. Машина, тракторларнинг «тили»ни ундан яхшироқ биладиган кимса йўқ эди яқин орада. Бирданига вилоятда ёш мутахассисларни «кўтар-кўтар» қилиш тадбирлари авжига чиқиб кетдию, Абдуллажон акани зудлик билан партияга ўтказдилар. Бир йилдан кейин эса уни раис ўринбосари — партия қўмитаси котиблигига лозим топишди.

Ўзи анча кўнгли нозик одам эди у. Ҳар қандай оғир гап бўлса ҳам индамай, кўнгли тубига сингдириб юбораверарди. Ана шу нарса яхши бўлмас экан. Томчи охири бориб тошни ҳам тешиб ўтгани каби, юракка қат-қат жойлашаверадиган ғам-андуҳ ҳам тўпланиб-тўпланиб, кишини бир кун эмас, бир кун йиқитаркан.

Абдуллажон ака ўз ишини билиб, пухта бажарарди. Ёлғончилик, мунофиқлик, риёкорликдан ҳазар қилар, оқни фақат оқ, қорани эса фақат қора, дерди. «Катта»ларга бир хил кимсаларга ўхшаб хушомад қилишни билмасди.

Кунлардан бирида уни райкомга чақириб, колхоз раислигини қабул қилиб олишни таклиф этдилар. У қатъий қилиб «Йўқ», деди. Яхши билардики, мабодо икки йил пахта режасини бажара олмаса, дарҳол «патта»сини қўлига тутқазардилар. Ўша пайтлар ёзилмаган қонун-қоида шунақа эди. Режалар эса йил сайин ортгандан ортиб борарди. «Бир йўлини қилмай» ишламасликнинг асло иложи бўлмай қолган эди раҳбар учун... Бу — каттагина совға-салом, тахлам-тахлам пуллар билан пахта заводига чопиш, ялиниш, ёлвориш, шу аснода қўшимча тонна-тонналаб пахта ёздириб келиш дегани эди. Лекин, таъриф берганимиз каби, Абдуллажон ака бундай ишларни қилолмасди.

Ниҳоят, кунлардан бирида уни яна райкомга чақиришди. «Биринчи» столни тарақлатиб муштлади.

— Ё шу бугуноқ раисликни қабул қилиб ол ёки ҳозирнинг ўзидаёқ партбилетингни столга ташла!

Ўша замон авлоди яхши билади: партия билетидан ажралиш бу ишончдан, лавозимдан, обрўдан айро тушиш, баъзи ҳолларда эса, ҳатто озодликдан ажралиш билан тенг бўларди.

Иложи қолмади. Кўнди. Раисликни қабул қилиб олди. Дастлабки йили ҳосил яхши бўлган эди, лекин кейинги йили қурғоқчилик бало каби ёпирилиб келди. Ҳосил яхши бўлмади...

Ўша пайтлар ҳар бир жамоа хўжалигида район партия қўмитаси томонидан бириктиб қўйилган вакиллар бўлар ва улар пахта режасининг бажарилиши учун раислар билан теппа-тенг жавоб берардилар. Абдуллажон аканинг хўжалигига райижроқўм раиси Турғуной опа биркитилганди. У асли пиллакордан чиққан бўлиб, ўша пайтлар энди олий партия мактабини битириб келганди. Ўта шаддод аёл эди у. Эркакчасига сўкинарди.

Туман пахта режасини бажариш арафасида биринчи котибнинг кўрсатмаси билан ҳар бир хўжаликка кунлик ҳосил топшириш бўйича фоизлар белгилаб берилди. «Ленинград» — 3 фоиз, «Москва» — 2,5 фоиз, «Коммуна» — 4 фоиз ва ҳоказо. Абдуллажон аканинг хўжалиги ҳам 3,5 фоизга топшириқ олди.

Бахтга қарши, кечки пайт ёмғир шивалаб ёғишга тушди.

— Менга қаранг, раис, — кўрсатма берди Турғуной опа Абдуллажон акага, — иккаламиз жонни жабборга бериб бўлса-да, бугун уч ярим фоизни тўғрилашимиз керак. Акс ҳолда... Сиз ғир этиб пахта пунктига ўтиб келинг. Мудир билан қандай қилиб гаплашишни ўзингиз биласиз... Лекин уч ярим фоиз албатта бўлсин!

— Мен бундай ишларни қилолмайман, опа, — рўй-рост эътироф этди раис.

— Қиласиз! — чўрт кесди райижроқўм раиси, — белингизда белбоғингиз борми, қиласиз! Бу «биринчи»нинг топшириғи.

— Ундай бўлса, пахта заводига «биринчи»нинг ўзи тўғридан-тўғри буйруқ бериб қўя қолсин...

— Аҳмоқмисиз?.. Умуман, мен сизга айтдим-қўйдим, — «Волга»сининг эшигини тарс этиб ёпди аёл, — агар топшириқни бажармасангиз — бюрода гаплашамиз.

Эртасига даҳшат бўлди, фалокат юз берди. Туманнинг режаси 99,95 фоизда қолиб кетибди... Қўшни туман олиб кетибди улоқни. Ҳаммасига эса Абдуллажон ака айбдор экан: ундан бошқа барча раислар «биринчи»нинг кўрсатмасини бажаришибди. Лекин Абдуллажон ака ўзига юклатилган 3,5 фоиз «вазифа»ни 2,5 фоизга уддалабди, холос. Бюрода роса тўпалон бўлди! Биринчи котиб хийла ўзини босиб олган киши эди. У одамларни, коммунистларини «устав талаблари» билан адойи тамом қиларди.

— Хўш, ўртоқ Бегматов, нега райкомнинг топшириғини бажармадингиз? Нега ўзингизни партияга қарши қўйяпсиз? — сўради у вазминлик билан ва савол назари ила Турғуной опага қаради: — Буёғи энди нима бўлади, Турғуной Маҳмудовна?

— Иложини қилолмадим, кечирасиз, — деди кўзларини олиб қочганча Абдуллажон ака.

Шу пайт райижроқўм раиси «портлаб» кетди.

— Бу одам ўзи ҳеч нарсанинг иложини қилолмайди! «Иложини қилолмагани» учун ҳам хотини ундан қочиб кетган... Алиментчи!

Дарҳақиқат, Абдуллажон ака суюқоёқликда қўлга тушган биринчи хотини билан ажрашиб кетган, болалари учун нафақа тўларди.

У шолғомдай қизариб кетди.

— Оғзингизга қараб гапиринг, опа!

— Яна гап қайтаради-я! — бадтар тутоқди райижроқўм раиси, — Бир фоиз пахтани эплолмаганидан кейин... Менда бир таклиф бор, ўртоқ бюро аъзолари. Райком бюросининг кўрсатмасини менсимаганлиги учун коммунист Бегматов партия сафидан ўчирилиб, хизмат лавозимидан бўшатилсин!

Хонага оғир жимлик чўкди. Абдуллажон аканинг юзида шода-шода терлар пайдо бўлди. Чўнтагини кавлаштириб, валидол топди ва тилининг остига ташлади. Сўнгра партбилетини чиқариб, ямяшил матоҳ билан қопланган стол устига қўйди. Чап кўкрагини чангаллаганча хонадан чиқиб кетди.

Эртаси уни бутун туман аҳли биргалашиб дафн қилдик. Қабристонда катта митинг бўлди. Унда Турғуной опа ҳам сўзга чиқди.

— Биз ҳақиқий ленинчи коммунистдан жудо бўлдик, — деди у элнинг кўзи олдида рўмолчасини юзига босиб, — Абдуллажон бутун умр партия ишига садоқат билан хизмат қилди. Сен қалбимизда абадий яшайсан, партиядош дўстимиз, ўртоғимиз, ётган жойингнинг тупроғи майин бўлсин...

О, мунофиқлик, о, риёкорлик! Бу аёл раисга охират учун ўзи йўлланма бериб қўйиб, сўнг ўзи «Тупроғинг майин бўлсин» деяпти!

Абдуллажон аканинг ўлимидан сўнг кўплар у тўғрисида «юраги ёмон экан» деган гап тарқатишди. Йўқ, унинг юраги асло ёмон эмасди, аксинча, жуда-жуда яхши эди. Ҳақиқий юраги ёмонлар эса ҳозир ҳам тарaлла-бедод қилиб юрибдилар. Масалан, ўша Турғуной опа. Шу кунларда каттагина нафақа олади. Тоғ эчкисидек бақувват, соғ-саломат. Ҳатто китоб ҳам ёзибди. Гўёки у ўша йиллари компартия дастидан қаттиқ азият чеккан эмиш...

... Абдуллажон аканинг қора мармар сатҳидаги сурати эса бу фоний дунёнинг ақл бовар қилмас телба-тескари ишларидан нафратланган каби ҳали-ҳамон истеҳзо билан жилмайиб турибди.

* * *

Яна бир мармар юзида Муаттар опанинг таниш чеҳраси қотиб қолган. Таниш десам унчалик ҳам тўғри бўлмас: азиз, меҳрибон, қадрдон чеҳра у. Опа бизнинг биринчи ўқитувчимиз эди. Жуда-жуда дилкаш аёл эди раҳматли. Ҳеч қачон уришмасди, қаттиқ гапирмасди. Юрагининг тозалиги, мусаффолиги билан ром этиб олганди бизларни ўзига. Ҳатто дафтар-қаламларимиз тугаб қолганда ўзининг камтарона маошидан бизга ўқув қуроллари олиб берарди.

Йигирма йиллар муқаддам бу ерга келганимда унинг қабри одмигина бўлиб, темир панжара билан ўралган эди. Кичкинагина қабр тошига ўқитувчимизнинг исми-шарифи ва туғилган ҳамда вафот этган йиллари ёзиб қўйилганди, холос. Бу сафар келсам устозимизнинг сағанаси жуда кўркам, серҳашам дабдабали қилиб, қайта қурилибди. Ялтироқ оппоқ мармар тошлар билан безатилибди. Қабрни «замонавийлаштириш» учун озмунча маблағ сарф қилинмаганлиги шундоққина кўзга ташланиб турарди. Яна қизиқ бир нарса: ўқитувчимизнинг исми-шарифи қайд этилган темир тахтача олиб ташланиб, унинг ўрнидаги қимматбаҳо тош юзига қуйидаги сўзлар битиб қўйилибди: «Бу ерга ғазалхон шоир Латифийнинг катта бувилари дафн қилинганлар». На исми-шарифи бор эди ўқитувчимизнинг, на туғилган ҳамда вафот этган йиллари...

«Ие, бу қанақаси бўлди?», дея ўйланиб қолдим. Сўраб-суриштириб билдимки, кекса муаллимамизнинг набираларидан бири — ёшлигида эшакдан йиқилиб, оқсоқ бўлиб қолган Латифжон ҳозир қишлоқнинг энг катта бизнесмен-тижоратчиларидан экан. Ҳар ойда Хитою Ҳиндистон, Покистону Туркияга бориб-келиб тураркан. Иккита қаср тиклабди, учта машина олибди...

Ҳар тўкисда бир айб, деганларидек, Латиф оқсоққа ҳам битта замонавий «касаллик» юқибди. У ҳам бўлса — шоирликка даъвогарлик, яна ҳам аниқроқ айтадиган бўлсак, «Жўқи»лик касаллиги... Шеър-ғазал ёзмаса туролмай қолибди йигит. Авваллари у газета-журнал таҳририятларидан «Сиз ғазал ёзишга беҳуда уринмай, ўзингизга бошқа касб танланг» мавзуида хатлар олиб тураркан. Лекин айни шу кунларда Латиф оқсоқ бирданига «машҳур шоир Латифий» бўлибди-қолибди. «Ҳали ғазалларимни босмаган сенлармидинг!», дея у ноширларнинг оғзига пул билан урибди. Натижада, ёмғирдан кейин пайдо бўлган қўзиқориндай, унинг қатор ғазал китоблари босилиб чиқибди. Ҳамқишлоқларимиз ўшандан кейин назм осмонида чарақлаган «янги юлдуз» ўзларининг хонаки шоирлари Латифий эканлигини билиб олибдилар...

Латиф оқсоқ, шундай қилиб, бувисининг сағанасини янгилабди. Муаттар опа муаллимлик қилган мактабга, у яшаган кўчага ўқитувчимизнинг номини бердиртирибди. Энди бу номни қандай қилиб бўлса-да, янги боғчага ҳам қўйдирмоқчи эмиш...

... Раҳматли Муаттар опа жуда-жуда камтар инсон эди. Набирасининг бу хурмача қилиқларини кўриб, руҳи-поки неча марта безовта бўлди экан, буни фақат Яратганнинг ўзи билади, холос.

* * *

Қабристоннинг хилватгина бир четида иккита сағана бор: Рустам ва Лайло... Бу иккала ёшни эслайману вужудимни титроқ босади. Қалбим йиғлай бошлайди: унсиз, садосиз, кўз ёшларисиз...

... Улар болалар боғчасида бирга тарбия олдилар, бир мактабнинг бир синфида ўқидилар. Болалик йиллариданоқ муҳаббат занжири уларни чамбарчас боғлади. Ҳа, узукнинг икки кўзи каби бири-бирига ярашган бу ошиқ-маъшуқларни ҳамма Тоҳир ва Зуҳрага қиёс қиларди. Афсус, минг афсус, уларнинг тақдирлари ҳам ана ўша афсонавий ошиқ-маъшуқлар қисмати сингари кечди...

Саксонинчи йиллар ўрталарида, мактабни туғаллашлари билан Лайло педагогика институтига йўл олди. Рустамни эса армия кутарди. Афғон жанггоҳи алп йигитларимизни кўзлари тўймас аждаҳо каби ямламай ютаётган кунлар эди ўшанда. Рустамнинг ота-онаси ўз ўғиллари ўша томонларда жанг қилаётганлигини фақат фарзандининг жасади темир тобутда олиб келингандагина билишди, холос.

Рустамга ўлимидан сўнг Қизил Юлдуз ордени беришди. Лекин шоир куйиниб ёзганидек, «Орденни болам деб бўлармн, болам?»...

Лайло бу оғир дардни кўтара олмади. Унинг юрагидаги мунгли изтироб, фарёд, алам, ҳасрат беқиёс ва беназир эди. Кўп ўтмаёқ, баҳор тонгларининг бирида унинг жасади қишлоқ ёнидаги сувомбор юзига қалқиб чиқди. Кимлардир Лайло шу ердан ўтиб кетаётгану сувомборга қулаб тушган дея гап тарқатди. Бошқа бировлар қиз ўз жонига қасд қилди, дейишди. Асл ҳақиқат эса сув остида қолиб кетди...

Ҳозир икковининг қабри ёнма-ён жойлашган. Қабр тошларининг ҳар бирига икки сатрдан шеър битилган. Бу шеърни эл эътироф этган шоирлардан бири ёзган. Қабр тошларидаги бу тўртлик уларга бағишланган достондан. Йигит гўё қизга маъюс термулганча пичирлаяпти:

Айрилиқ дардига бардош
беринг жим,
Кўз ёшдан, севгилим, асло йўқ
фойда.

Қиз эса ҳазин табассум ила жавоб қайтаряпти:

Мен Сизни соғиниб яшайман,
бегим,
Ҳеч кимнинг хаёли етмаган
жойда.

Қодиржон СОБИРОВ

Дунё — кенг...

ҚОРА ТУЙНУК КЕНГАЙМОҚДА

Антарктида қитъаси тепасидаги озон туйнуги жуда каттариб кетгани америкалик олимлар томонидан қайд этилди. НАСАнинг «Ерс проуб» сунъий йўлдошидан олинган маълумотларга кўра, сентябр ойида озон туйнуги майдони 28 миллион квадрат-километрга етган. Бу АҚШ ер майдонидан уч баравар катта демак. Икки йил олдин эса, бу кўрсаткич 27,3 миллион квадрат-километрни ташкил этарди.

Маълумки, озон қатлами Ер юзидаги жамики жонзотни Қуёшнинг ултрабинафша нурларидан ҳимоя қилади. Ана шу ҳимоя қатламининг емирилишига эса атмосферага турли кимёвий чиқиндиларнинг тарқалиши ва атмосферанинг юқори қатламларидаги ҳаракатнинг жуда паст даражадалиги сабаб бўлмоқда.

НАСАнинг атмосфера юқори қатламларини тадқиқ этиш маркази раҳбари М.Курилонинг фикрича, озонни емирувчи зарарли чиқитларни камайтириш бўйича халқаро битимга эришилганига қарамай, қора туйнук йўқолгунча ҳали бир неча ўн йиллар ўтади.

ОРИЯТНИНГ ОҚИБАТИМИ?

Японлар ҳаёти билан яхши таниш бўлган киши хаёлига Япония деганда «Худкушлар мамлакати» деган образли ибора келса ажаб эмас. Четдан қараган одам эса ҳайрон бўлиши мумкин: нега энди японлар орасида ўз жонига қасд қилувчилар кўп экан, ахир, бу энг ривожланган мамлакат бўлса, халқи тўқ, фаровон яшаса?

Бироқ фактлар шундан далолат берадики, фуқароларнинг ўз жонларига қасд қилиш бўйича Япония «энг етакчи» мамлакатлардан ҳам олдинда экан. 1999 йили бу мамлакатнинг 33 минг фуқароси ўз ҳаётига ўзи нуқта қўйган. Маълумотларда қайд этилишича, ҳозирги пайтда ўртаёшлилар орасида бу фожиали ҳодиса кўп учрар экан. Ёш қизлар ва ўсмирлар ўртасида ҳам ҳаётдан безишдек оғир кўргилик хийла юқори.

Японларни бу мудҳиш амалга нима мажбур этади, деган саволга психологлар бир овоздан жуда кучли миллий орият, номус туйғуси деб жавоб беришади. Ножўя иш қилиб қўйиш, оила шаънига доғ тушадиган хунук ҳаракатга қўл уриш, ишончни қозона олмаслик, банкротлик, яшашдан моҳият тополмаганлик, бир хил зерикарли ҳаёт ва ҳатто эгаллаб турган лавозимига нолойиқ эканини чуқур ҳис этиш каби ҳолатлар японлардаги худкушликнинг асосий сабабларидир. Буларнинг барчаси тагида миллий ор-номус, орият ётишини ҳисобга олсак, боз устига, ўз жонига қасд қилиш нақадар оғир гуноҳ эканига ишониб туриб, барибир, қайсидир маънода японлардан ҳайратланасан киши.

ПИКАССОНИНГ АШАДДИЙ «МУХЛИС»ЛАРИ

Буюк мусаввир Пабло Пикассонинг асарларига ишқибозлар жаҳонда сероб. Бундан фойдаланиб қолишга улгурадиган «мухлис»лар ҳам кам эмас. Яқинда Туркияда Пикассонинг «Ёш аёл портрети» деб номланган асари қаллоблар қўлидан тортиб олинди. Асар 100 миллион долларга баҳоланган.

Бундан олдинроқ эса «Фермер аёл», «Хунук аёл» деб номланган полотнолар ҳам қўлга туширилган эди. Яқинда улуғ рассом мўйқаламига мансуб «янги топилдиқ» ҳақида хабар берилди. Беш кишидан иборат қаллоблар гуруҳи 3 минг доллардан ортиққа Пикассонинг «Қадаҳ кўтараётган икки киши» асарини пуллашаётганда қўлга олинди. Бу асарни мусаввир 1920 йили яратган.

Маълум бўлишича, юқорида тилга олинган асарларнинг барчаси Форс кўрфазидаги уруш пайтида Кувайт амирининг саройидан ўғирланиб, яширинча йўллар билан Ироқдан Туркияга олиб ўтилган экан.

УМРНИ УЗАЙТИРСА БЎЛАРКАН!

Британиялик олимлар америкалик ҳамкасблари билан ҳамкорликда мураккаб биологик структуралар устида тадқиқот ўтказишиб, инсон умрини узайтиришда асқотадиган дори ишлаб чиқишга ҳаракат қилишмоқда. Бу дори одам умрини 150-200 йилгача узайтириши мумкин экан.

Манчестер ва Калифорния университетлари мутахассислари янги дорини майда чувалчангларда синаб кўришиб, бу жониворлар дори таъсирида одатдагидан икки баравар муддатга узоқ яшаганини кузатишди. Олимларнинг тасдиқлашларича, бу дори тирик организмдаги қаришга мойиллик туғдирувчи эркин радикалларни ўзаро бириктирар экан. Қаришнинг биологик механизми барча тирик организмларда айнан бир хил, дейишади улар. Ўзаро бириккан эркин радикаллар организмдаги қариш жараёнини узоқ муддатга тўхтатиб, киши ҳаётини ўртача одам умрининг икки баравалрига тенг муддатга чўзилишига имконият туғдиркан.

ЯНГИ ТОМОША — «ФУТБОЛ-ШОУ»

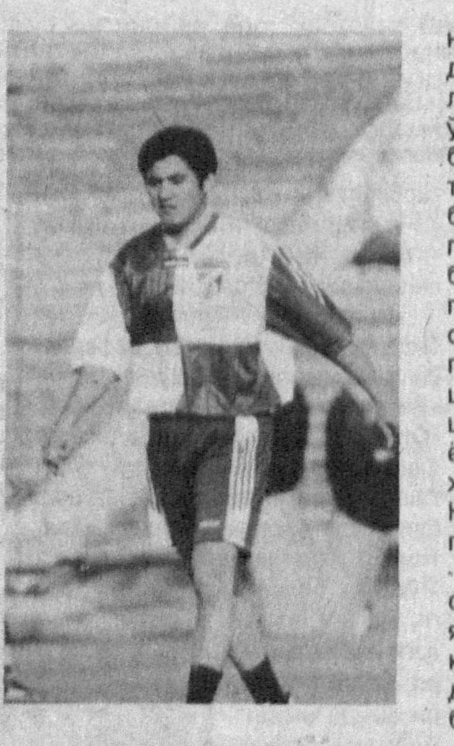

28 октябр куни пойтахтимизнинг марказий «Пахтакор» стадионида «Футбол-шоу» деб номланган катта гала-концерт бўлиб ўтди. Ҳар хил безаклар билан безатилган ўйингоҳ байрамона тус олди. Кўпмингсонли томошабинлар билан лиқ тўла стадионга «Ўзбекнаво» гастрол-концерт бирлашмаси ва Ўзтелерадиокомпанияси ходимларидан иборат футбол жамоалари кириб келишганда олқишлар янгради. Томошани Халқаро Кураш ассоциацияси президенти, Ўзбекистон ёшларининг «Камолот» жамғармаси раиси Комилжон Юсупов тантанали очиб, йиғилганларга яхши кайфият тилади.

Шундан кейин жамоалар тўп суриб, ғалаба учун бор имкониятларини ишга солишди ва қизиқарли ўйин намойиш этишди. Гарчи, тажриба ва маҳорат бобида устун бўлган Ўзтелерадиокомпания футбол жамоаси ғолиб чиққан бўлса-да, ўйинда ютқизганлар бўлмади — бу дўстлар учрашуви, хурсандчилик байрами эди. «Футбол-шоу»нинг қизиқарли катта дам олиш концертида Козим Қаюмов, Отабек Мадраҳимов, Равшан Собиров, Муҳаббат Ғафурова, Бахтиёр Султонов, Замира Орипова каби хонандалар ва «Фаёд», «Фирдавс Н» гуруҳлари ўзларининг шўх, жарангдор қўшиқлари билан томошабинларни хушнуд қилдилар. Айниқса, қизиқчи Ҳожибой Тожибоевнинг чиқиши барчага завқ-шавқ улашди.

Ҳамкорликдаги бундай томошалар вилоятларимиз футбол майдонларида ҳам тез-тез ўтказилса, ёшларнинг спортга бўлган қизиқишлари янада ошиб, кўпчиликка кўтаринки кайфият бағишлаши тайин.

Эргаш КАРИМОВ

ЭЪЛОН

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлигининг қуйидаги ташкилотлари тугатилмоқда. Эълон чиққан кундан бошлаб ҳисоб-китоб ишлари тўхтатилиб, даъволар бир ой мобайнида қабул қилинади.

1. Махсус қурилиш-монтаж ва ишлаб чиқариш бошқармаси (ЎзССМУ).

2. Техник йиғиш бошқармаси (УПТК).

3. «Маданий қурилиш сервис» (КП «Мадстройсервис» жамоа корхонаси).

4. «Atorutsivmo» шўъба корхонаси.

5. «Театрон» кичик корхонаси.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ
ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SANATI
2000 йил

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-58-49 *Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93*
Санъат бўлими: 136-56-48 *Наср ва назм бўлими: 136-56-50*

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Раҳматилла БЕРДИЕВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—21.00. Босишга топширилди — 20.00.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 1009. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—6288.